

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ:

ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΩΝ ΜΕ ΠΡΟΠΟΝΗΤΕΣ & ΠΡΟΠΟΝΗΤΡΙΕΣ

της

Άννας Κουρτεσοπούλου

Μεταπτυχιακή Διατριβή που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Άσκηση και Ποιότητα Ζωής» των Τμημάτων Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης και του Παν/μίου Θεσσαλίας στην κατεύθυνση «Φυσική δραστηριότητα και Αθλητική Αναψυχή»

Κομοτηνή

2007

Εγκεκριμένο από το Καθηγητικό σώμα:

1^{ος} Επιβλέπων: Χρόνη Στυλιανή, Λέκτορας

2^{ος} Επιβλέπων: Θεοδωράκης Ιωάννης, Καθηγητής

3^{ος} Επιβλέπων: Πολλάτου Ελιζάνα, Λέκτορας

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 6547/1

Ημερ. Εισ.: 02/09/2008

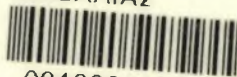
Δωρεά:

Ταξιθετικός Κωδικός: Δ

796.082

ΚΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000088389

© 2007

Άννα Κουρτεσοπούλου

ALL RIGHTS RESERVED

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Άννα Κουρτεσοπούλου: Σχέσεις των φύλων στον αθλητισμό: Εμπειρίες αθλητριών με προπονητές και προπονήτριες.
(Υπό την επίβλεψη της Λέκτορα Χρόνη Στυλιανή)

Σκοπός της εργασίας ήταν να διερευνήσει τις εμπειρίες Ελληνίδων αθλητριών με άνδρες και γυναίκες προπονητές, όσο αφορά την επικοινωνία τους, τις συμπεριφορές που εκδηλώνονται στα πλαίσια της συνεργασίας τους, αλλά και πιθανούς ανασταλτικούς λόγους μελλοντικής εμπλοκής των αθλητριών με το χώρο του αθλητισμού. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με την συμπλήρωση γραπτού ερωτηματολογίου. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 181 αθλήτριες, στο σύνολό τους το 38,7% είχε συμμετοχές σε διεθνείς αγώνες, το 51,4% σε εθνικό επίπεδο, το 2,8% σε τοπικό και το 7,2% σε επίπεδο συλλόγου. Οι ηλικίες κυμαίνονταν από 15 έως 35 χρόνια ($M.O. = 21,77$, $T.A. = 3,39$ έτη) και ο μέσος όρος προπονήσεων ανά εβδομάδα ήταν 5,5 φορές ($T.A. = 1,93$). Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με τη χρησιμοποίηση του στατιστικού πακέτου SPSS 10.0 for Windows, αναλύσεις χ^2 και περιγραφική στατιστική. Τα αποτελέσματα δείχνουν μια προτίμηση των αθλητριών συνεργασίας με προπονήτριες λόγω ότι νιώθουν περισσότερη άνεση στη μεταξύ τους σχέση, ενώ ο παράγοντας αγωνιστικό επίπεδο έδειξε να διαφοροποιεί το βαθμό αντίληψης των συμπεριφορών που υιοθετούνται από προπονητές/τριες. Επίσης σε συνολικό ποσοστό 71% οι αθλήτριες δήλωσαν ότι είχαν εμπειρίες ανεπιθύμητων συμπεριφορών (50,3% εντός και 60,8% εκτός αθλητισμού) κατά πλειοψηφία (69%) από άνδρα εμπλεκόμενο, με το αγωνιστικό επίπεδο και το είδος αθλήματος να διαφοροποιεί τα ποσοστά εμφάνισής τους. Τέλος, σπουδαιότερους ανασταλτικούς της μελλοντικής τους εμπλοκής με τον αθλητισμό ανέφεραν την έλλειψη ενδιαφέροντος, την έλλειψη αρκετού σεβασμού και το χαμηλό μισθό.

Λέξεις κλειδιά: σχέσεις-φύλου, συμπεριφορές προπονητών/τριων, ανεπιθύμητες συμπεριφορές, μελλοντική εμπλοκή

ABSTRACT

Anna Kourtesopoulou: The exploration of gender relations in sports: Experiences of female athletes with male and female coaches.

(Under the supervision of Lecturer Chroni Styliani)

The scope of this study was to explore the experiences and the views of Greek female athletes with male and female coaches, in the field of communication and exhibited behaviors within their relationships inside stadiums and gyms, with the addition of possible constraints for their future involvement in sports. Data was gathered using a written questionnaire. The sample of this research project consisted of 182 female athletes. The participants had competitive experience at the international level 38.7%, national level 51.4%, regional 2.8% and club level 7.2%. Their ages ranged between 15-35 years ($M = 21.77$, $S.D. = 3.39$) participating at an average practice of 5.5 times per week. The data obtained were processed with SPSS 10.0 for Windows, chi-square test and descriptive statistics. The results indicate a preference for working with a female coach as athletes seem to feel more comfortable in their relationship. The athletes' views about coaches' ways of behaving were differentiated by their competitive experience level. As many as 71% of the participants have experienced some form of misbehavior mainly from men (50.3% inside and 60.8% outside sport). Furthermore, the competitive experience level and the type of sport differentiated the amounts of misbehaviors experienced by the athletes. Finally, the most important barriers to their future involvement in sport appeared to be lack of interest, lack of respect and low earnings.

Key words: gender-relations, coach behaviors, misbehavior, future involvement

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η διεξαγωγή της έρευνας δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την πολύτιμη συνεργασία καθηγητών και φίλων, τους οποίους και ευχαριστώ για την αμέριμη συμπαράσταση και καθοδήγηση. Ευχαριστώ την Στυλιανή Χρόνη, Λέκτορα του ΤΕΦΑΑ Τρικάλων, για την επιμέλεια της εργασίας και την καθοδήγηση σε όλα τα στάδια της ερευνητικής εργασίας καθώς επίσης τις ίδιες τις αθλήτριες που συμμετείχαν στην έρευνα παρόλο που το θέμα άγγιζε θέματα προσωπικού χαρακτήρα. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την οικογένεια μου που υποστηρίζει κάθε προσπάθεια μου στη ζωή δείχνοντας περίσσεια υπομονή στην ολοκλήρωση των σπουδών μου και των προσδοκιών μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίδα
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	i
ABSTRACT.....	ii
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	iv
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	vi
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ.....	vii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ.....	ix
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
Ανασταλτικοί παράγοντες εμπλοκής της γυναίκας στον αθλητισμό.....	3
Κοινωνικός χαρακτήρας της άσκησης & οι κίνδυνοι που εμπεριέχει.....	7
Σκοπός της έρευνας.....	7
Χρησιμότητα της έρευνας.....	7
Ερευνητικά ερωτήματα.....	8
Ερευνητικές –Στατιστικές Υποθέσεις.....	8
Περιορισμοί Έρευνας.....	10
II. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	11
Σημασία της σχέσης ανάμεσα σε αθλητή/τρια και προπονητή/τρια.....	12
Διαφορές ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες προπονήτριες.....	14
Βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών: Σεξουαλική Παρενόχληση.....	18
III. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	25
Δείγμα.....	25
Μέσα συλλογής δεδομένων.....	25
Διαδικασία συλλογής δεδομένων.....	27
Σχεδιασμός της έρευνας.....	27
Στατιστική ανάλυση.....	28

IV. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	29
Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	30
Βασικό άθλημα.....	30
Αγωνιστικό επίπεδο.....	32
Ηλικία-Ενασχόληση-Οικονομική κατάσταση.....	34
Προπονητικό υπόβαθρο.....	34
Συχνότητες και διαφορές	
Θέσεις που αφορούν προπονητές και προπονήτριες.....	34
Σχέση αγωνιστικού επιπέδου και είδους αθλήματος με θέσεις που που αφορούν τη συνεργασία με προπονητές και προπονήτριες.....	36
Βιώματα συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες.....	36
Σχέση αγωνιστικού επιπέδου αθλητριών και είδους αθλήματος με τα βιώματα συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες.....	38
Βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών.....	39
Σχέση αγωνιστικού επιπέδου αθλητριών και είδους αθλήματος με βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών από προπονητές και προπονήτριες.....	40
Ανασταλτικοί λόγοι ενασχόλησης Ελληνίδων αθλητριών με την προπονητική, τη διαιτησία και τη διοίκηση του αθλητισμού.....	41
V.ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	44
VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	49
VII. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	52

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Συχνότητα εμφάνισης και ποσοστά αναφερόμενων από τις αθλήτριες βιωμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης	39
---	----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1. Κατανομή του δείγματος ως προς την κατηγοριοποίηση των αθλημάτων σε ατομικά και ομαδικά.....	30
Σχήμα 2. Κατανομή του δείγματος ως προς ανδροπρεπή, θηλυπρεπή και ουδέτερα με βάση την κατηγοριοποίηση αθλημάτων της Koivula (1995).....	31
Σχήμα 3. Κατανομή του δείγματος ως προς αθλήματα υψηλής και χαμηλής σωματικής επαφής με βάση την κατηγοριοποίηση της Nielsen, (2001).....	31
Σχήμα 4. Κατανομή του δείγματος ως προς το αγωνιστικό επίπεδο.....	32
Σχήμα 5. Κατανομή του δείγματος ως προς το αγωνιστικό επίπεδο και τον αριθμό των προπονήσεων/εβδομάδα	33
Σχήμα 6. Κατανομή του δείγματος ως προς το υψηλότερο αγωνιστικό επίπεδο συμμετοχής στα 1-2 τελευταία χρόνια.....	33
Σχήμα 7. Απαντήσεις των αθλητριών σχετικά με συμπεριφορές και θέσεις που αφορούν τη συνεργασία με προπονητές και προπονήτριες.	35
Σχήμα 8. Απαντήσεις αθλητριών αναφορικά με συμπεριφορές που έχουν βιώσει στη συνεργασία τους με προπονητές και προπονήτριες.....	37
Σχήμα 9. Βιώματα σεξουαλικής παρενόχλησης σε ελίτ και μη-ελίτ αθλήτριες σε ομαδικά και ατομικά αθλήματα.....	40
Σχήμα 10. Βιώματα σεξουαλικής παρενόχλησης σε ελίτ και μη-ελίτ αθλήτριες σε υψηλής και χαμηλής σωματικής επαφής αθλήματα.....	41
Σχήμα 11. Συνολική κατάταξη ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με την προπονητική.....	42
Σχήμα 12. Συνολική κατάταξη ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με τη διαίτησία.....	42
Σχήμα 13. Συνολική κατάταξη ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με την αθλητική διοίκηση.....	43

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΣΠ [Σεξουαλική Παρενόχληση]

ΣΕ [Σωματική Επαφή κατά τη προπόνηση]

ΜΟ [Μέσος Όρος]

ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ: ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

ΑΘΛΗΤΡΙΩΝ ΜΕ ΠΡΟΠΟΝΗΤΕΣ & ΠΡΟΠΟΝΗΤΡΙΕΣ

Τις τελευταίες δεκαετίες, η γυναικεία συμμετοχή στον αθλητισμό έχει εμφανίσει ραγδαία ανάπτυξη, καθώς περισσότερες γυναίκες από ποτέ λαμβάνουν μέρος σε αθλητικές δραστηριότητες και τους δίνεται η ευκαιρία να συμμετάσχουν σε αθλήματα που πριν από χρόνια εθεωρούντο ανδρικά. Ο ρόλος της γυναίκας αλλάζει, από το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και μετά παρατηρείται ραγδαία είσοδος και εμπλοκή της γυναίκας, αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και στον Καναδά, σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής. Το 1967 ο Metheny προσδιόρισε το κοινωνικό κλίμα της εποχής για τον αθλητισμό παρουσιάζοντας τους πρώτους άγραφους νόμους που ίσχυσαν στο πανεπιστημιακό αθλητισμό, ξεκινώντας από το διαχωρισμό των αθλημάτων σε κατάλληλα για γυναίκες και σε μη-κατάλληλα. Από τότε έχουν συμβεί δραματικές αλλαγές, με δημοφιλή πλέον γυναικεία αθλήματα την καλαθοσφαίριση, την πετοσφαίριση αλλά και με αντιπροσώπευση του γυναικείου φύλου σε Ολυμπιάδες σε αθλήματα όπως, το χόκεϊ πάγου, η άρση βαρών και το τρίαθλο. Στις Η.Π.Α. η διάκριση και απόρριψη των γυναικών από τη συμμετοχή στην εκπαίδευση και την κοινωνία ολοκληρωτικά αλλάζει, ιδιαίτερα με την ψήφιση του νομοθετικού πλαισίου IX το 1972, το οποίο αφορούσε την παροχή ίσων ευκαιριών συμμετοχής στον αθλητισμό (Scott & Kim, 1998). Όταν το 1972 τέθηκε σε εφαρμογή το νομοθετικό πλαίσιο IX, 1 στις 27 γυναίκες αθλούνταν, σήμερα το ποσοστό αυτό έχει μετατοπιστεί μία στις τρεις.

Ερευνητικά δεδομένα παρουσιάζουν ποικίλους λόγους συμμετοχής του γυναικείου φύλου στον αθλητισμό, με πιο σημαντικούς να εμφανίζονται: η υγεία, (ιδιαίτερα σε σχέση με καρδιακές νόσους) και η ενδυνάμωση του ανοσοποιητικού συστήματος, που με τη σειρά της μειώνει τον κίνδυνο εμφάνισης καρκίνου και διάφορων μολυσματικών ασθενειών. Η άσκηση μπορεί να μειώσει τον κίνδυνο των δύο πιο συχνά εμφανιζόμενων ασθενειών στις γυναίκες, τον καρκίνο του μαστού και την οστεοπόρωση. Επιπρόσθετα, όπως υποστηρίζει η Adams–Blair (2002) η σωματική δραστηριοποίηση συμβάλλει στην αύξηση της αυτοπεποίθησης, της

αυτοεκτίμησης και της κοινωνικότητας. Σύμφωνα με τα λόγια 19-χρονης γυναίκας η άσκηση είχε ευεργετικές επιδράσεις στην ψυχολογία της: «Η συμμετοχή μου σε ένα παιχνίδι καλαθοσφαίρισης μου έδειξε πώς να σκέφτομαι έξυπνα, ακόμα δεν είμαι ακόμα τέλεια στο σουτάρισμα ή στην τρίπλα καθότι αυτές οι δεξιότητες θέλουν βελτίωση, μου δόθηκε όμως η ευκαιρία να τοποθετηθώ με στρατηγικό τρόπο στην άμυνα ή στην επίθεση...μαθαίνοντας αυτό το άθλημα βιώνω το αίσθημα της επιτυχίας και της ικανοποίησης που ποτέ ως τώρα δεν είχα βιώσει στον αθλητισμό» (Light, 2002). Ταυτόχρονα, η γυναίκα διαμέσου της συμμετοχής αναπτύσσει ηγετικές δεξιότητες, οι οποίες μπορούν να έχουν θετική επίδραση σε άλλες πτυχές της ζωής της και ακολούθως στην κοινωνία.

Παρά τα φυλετικά στερεότυπα που ισχύουν στις κοινωνίες, έρευνες όπως αυτή των Kelinske, Mayer και Chen (2001) κατέληξαν στο ότι, όταν ένας άνδρας και μια γυναίκα κατέχουν τους ίδιους ρόλους, οι συμπεριφορές τους τείνουν να επηρεάζονται λιγότερο από τα κοινωνικά στερεότυπα. Συγκρίνοντας τις αντιλήψεις των δύο φύλων μέσα από τη συμμετοχή τους στον αθλητισμό παρατηρήθηκαν λίγες διαφορές σε θέματα ηθικής, κοινωνικοποίησης και ηγετικών χαρακτηριστικών. Ως προς την ηθική και στα δυο φύλα υπήρχε η αίσθηση της φροντίδας και η ισότιμη αντιμετώπιση των δύο φύλων, αντιλαμβανόμενοι και σεβόμενοι τη διαφορετικότητά τους. Ως προς τα κίνητρα συμμετοχής, οι άνδρες έδειξαν να προσανατολίζονται περισσότερο στον ανταγωνισμό συγκριτικά με τις γυναίκες οι οποίες αθλούνταν για διατήρηση καλής φυσικής κατάστασης και ενίσχυση της υγείας. Διαμέσου της συμμετοχής οι γυναίκες έδειξαν να απολαμβάνουν τα ίδια πλεονεκτήματα με τους άνδρες, όπως υιοθέτηση συνανταγωνιστικής συμπεριφοράς, απόκτηση επιμονής και ομαδικού πνεύματος συνεργασίας. Τέλος τα ηγετικά χαρακτηριστικά που αναπτύσσονται μέσα στον αθλητισμό αυτά εμφανίζονταν πιο έντονα στους άνδρες από ό,τι στις γυναίκες.

Διαφορές μεταξύ των δυο φύλων επί θεμάτων ηθικής έχουν εντοπιστεί σε ηγετικές θέσεις στον εργασιακό χώρο αναφορικά με τη λήψη αποφάσεων (Glover, Bumpus, Sharp & Munchus, 2002). Στο χώρο αυτό, οι γυναίκες αντιμετωπίζουν με περισσότερο ηθικό τρόπο από ότι οι άνδρες σενάρια εργασιακού χαρακτήρα που χρίζουν οικονομικής ή ηθικής επίλυσης. Οι ίδιοι ερευνητές αναφέρουν ότι τα χρόνια εμπειρίας σε ηγετικές θέσεις αλλά και η υψηλή ιεράρχηση της επίτευξης στον επαγγελματικό χώρο, σχετίζονται με υψηλά επίπεδα ηθικής συμπεριφοράς στη λήψη αποφάσεων. Αντίστοιχα στο χώρο του αθλητισμού, οι Decker και Lasley (1995) αναφέρουν ότι νεαρές αθλήτριες

δίνουν μεγαλύτερη αξία στις ανάγκες του άλλου όταν πρόκειται να πάρουν μια απόφαση σε σύγκριση με τα αγόρια που δρουν πιο δογματικά. Τα κορίτσια εμφανίζουν χαρακτηριστικά όπως ευγένεια, εξυπηρέτηση των άλλων, συμπάθεια, κατανόηση και ομαδικό πνεύμα, ενώ τα αγόρια αντίστοιχα επιθετικότητα, ανεξαρτησία, δυναμισμό, αυτάρκεια, κυριαρχία και εμμονή.

Ανασταλτικοί παράγοντες εμπλοκής της γυναίκας στον αθλητισμό.

Η γυναίκα στη πορεία του χρόνου εμφανίζεται να δραστηριοποιείται σε μικρότερα ποσοστά σε ηγετικές θέσεις τόσο σε επίπεδο εργασιακό αλλά και αθλητικό (White & Rich, 2005). Ένα παράδειγμα κατανομής των θέσεων στη διοίκηση του αγγλικού ποδοσφαίρου, όπως παραθέτουν οι ερευνήτριες Scraton, Caudwell και Holland (2005) δείχνει ότι οι άνδρες κατέχουν το 69% των διοικητικών θέσεων και το 61% των προπονητών, ενώ οι γυναίκες το 67% των θέσεων γραμματειακής υποστήριξης. Από τις 13 γυναίκες προπονήτριες που συμμετείχαν στην έρευνα οι 11 υπήρξαν αθλήτριες ποδοσφαίρου. Οι αρνητικές εμπειρίες γυναικών από τη συμμετοχή τους σε σχολή προπονητών φαίνεται μέσα από τα ακόλουθα λόγια: «Ήμασταν οι μόνες γυναίκες ανάμεσα σε 25 άνδρες που παρακολουθούσαν τη σχολή προπονητών και καθώς μπαίναμε στην αίθουσα ένας εκπαιδευτής σχολίασε ότι στη σχολή θα είχαν και δύο δεινές παίκτριες, για αυτό θα έπρεπε να σκεφτεί πώς να κινηθεί στη πορεία της διδασκαλίας. Αυτά ήταν τα πρώτα λόγια, όπου θα μπορούσα εκείνη την ίδια στιγμή να παραιτηθώ, αλλά ήθελα πολύ το τίτλο της προπονήτριας...Πιστεύω σχόλια τέτοιου είδους έχουν βαρύνουσα και αποτρεπτική σημασία για την ένταξη μιας γυναίκας στο προπονητικό στερέωμα. Μπορώ να μπω σε ένα περιβάλλον που να κυριαρχείται από άνδρες και να μη νιώσω παράξενα γιατί ξέρω ότι μπορώ να τα καταφέρω. Εντούτοις, είναι κάτι που πρέπει να το αποδείξω προτού αποφανθούν ότι δεν είμαι κατάλληλη για αυτή τη θέση».

Σε αρκετές χώρες παρατηρούνται έντονες ανισότητες ως προς τις διαθέσιμες ευκαιρίες για κορίτσια και γυναίκες συγκριτικά με αυτές που δίνονται σε αγόρια και άνδρες, τόσο στον επαγγελματικό και ερασιτεχνικό αθλητισμό, αλλά όσο και στο χώρο του αθλητισμού αναψυχής. Παραδειγματικά αναφέρονται τα λόγια μιας γυναίκας από την Ιαπωνία: «Ζω σε μια παραδοσιακή αστική περιοχή της Ιαπωνίας, όπου η πλειοψηφία των κατοίκων είναι μεγάλης ηλικίας. Πιστεύουν ότι οι γυναίκες πρέπει να μένουν σπίτι και να φροντίζουν τα παιδιά και τις δουλειές του σπιτιού. Η παράδοση και η κουλτούρα της

Ιαπωνίας εμποδίζει τη δραστηριοποίησή μου στον ελεύθερο χρόνο και γι' αυτό εγκατέλειψα κάθε μορφή δραστηριότητας αναψυχής» (Chick & Dong, 2003).

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, σύμφωνα με τις ερευνήτριες Acosta και Carpenter (1998), σε πανεπιστημιακό επίπεδο το ποσοστό των γυναικείων ομάδων που έχουν γυναίκα προπονήτρια έχει μειωθεί από 90% το 1971 σε 47,4% το 1998. Αυτό συνέβη παρά το γεγονός ότι συνολικά αυξήθηκαν οι θέσεις για προπονητές σε γυναικείες ομάδες στον πανεπιστημιακό αθλητισμό. Επίσης παρόλο που οι γυναίκες απαρτίζουν περίπου το 50% των αθλητικών προγραμμάτων στο σχολικό αθλητισμό, εντούτοις το 95% των προπονητών αποτελείται από άνδρες. Μια πιο πρόσφατη αναφορά των ίδιων ερευνητριών (Acosta & Carpenter, 2004) αναφέρει ότι το 2004 το 17% των πανεπιστημίων διέθεταν μια θέση γυναίκας σε επίπεδο πρώτου προπονητή και 28% αυτών διέθεταν μια θέση γυναίκας σε επίπεδο βοηθού προπονητή σε ανδρικές ομάδες. Το ποσοστό αντιπροσώπευσης του γυναικείου φύλου στη προπονητική ανδρικών ομάδων είναι μόλις 2%. Σε επίπεδο αθλητικής διοίκησης του πανεπιστημιακού αθλητισμού των Η.Π.Α. οι γυναίκες αριθμούν ένα ποσοστό 18,5% σε διευθυντική θέση γυναικείων προγραμμάτων, ενώ συνολικά κατέχουν το ποσοστό 34,6% των θέσεων διοικητικών στελεχών Αντίστοιχα σε Ευρωπαϊκές χώρες όπως αναφέρουν οι ερευνήτριες Fasting και Pfister (2000), συγκεκριμένα στο χώρο του ποδοσφαίρου οι γυναίκες προπονήτριες εμφανίζουν την ακόλουθη εικόνα, μία (1) στους 20 (25%) στην Γερμανία, τέσσερις (4) στους 20 (20%) στη Σουηδία και μία (1) στους 10 (10%) στη Νορβηγία.

Εξετάζοντας τις εμπειρίες 20 προπονητριών και διοικητικών στελεχών της Νορβηγικής Ομοσπονδίας Πετοσφαίρισης αναφέροντας ότι «η ίδια η σύσταση και η φιλοσοφία που επικρατεί στους αθλητικούς οργανισμούς έχει δομηθεί και ανορθωθεί από άνδρες για άνδρες» (Hovden, 1999). Συγκεκριμένα οι γυναίκες σε διοικητικές θέσεις δήλωσαν ότι είχαν ελλιπή πρόσβαση σε πληροφοριακά δεδομένα και υποστήριξη από τους άνδρες συνεργάτες τους. Επίσης, δεν διανοούνταν σε ποσοστό μεγαλύτερο από τα 2/3 των ερωτηθέντων μια θέση στο μέλλον σε ηγετική θέση, εξαιτίας του παράγοντα χρόνου αλλά και της αρνητικής προδιάθεσης από την πλευρά των ανδρών συνεργατών τους. Με τις προπονήτριες αντίστοιχα, να δηλώνουν ότι είχαν βιώσει την διάκριση φύλου στην αναζήτηση προπονητικής θέσης. Σημαντική υπήρξε δε η πεποίθηση που είχαν υιοθετήσει όσον αφορά την έλλειψη προσωπικής εξοικείωσης με το να φέρουν εσπέρας τον 'παραδοσιακό' ρόλο του προπονητή που ήταν τόσο αυτό-κρατικός, ώστε να μην επιτρέπει στο μέλος μιας ομάδας να συμμετέχει στη λήψη των αποφάσεων ή να αναλάβει ευθύνες (Hovden, 1999).

Ερευνητικά έχουν αναγνωριστεί διάφοροι λόγοι της μειωμένης παρουσίας που εμφανίζει το γυναικείο φύλο στο χώρο της προπονητικής. Αυτοί συμπεριλαμβάνουν: την έλλειψη ρόλων γυναικείου πρότυπου τόσο στη προπονητική όσο και στη διοίκηση του αθλητισμού (Danylchuk, Pastore & Inglis, 1996), τη καπιταλιστική και πατριαρχική φύση του αθλητισμού (Knoppers, Mayer, Ewin & Forrest, 1991), τη σύγκρουση ρόλων και τον απαιτούμενο διαθέσιμο χρόνο (Lovett, Lowry & Lorian, 1991), καθώς επίσης την έλλειψη απαιτούμενου σεβασμού που λαμβάνουν οι προπονήτριες, όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από τη μειωμένη συμμετοχή γυναικών στη λήψη αποφάσεων και διαχείρισης θέσεων ελέγχου δεδομένων (Inglis, Danylchuk & Pastore, 2000). Μολονότι κάποιοι λόγοι όπως η μειωμένη αμοιβή, η απουσία πρόκλησης και φιλοσοφία της διοίκησης του αθλητισμού εμφανίζονται κοινοί και για τα δυο φύλα, σε έρευνα των Knoppers και των συνεργατών του (1991) οι γυναίκες είναι πιο πιθανό να εγκαταλείψουν την προπονητική εξαιτίας του ότι δεν υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις, της έλλειψης χρόνου, της προσωπικότητας του αθλητή και της προτίμησής τους να επιστρέψουν στο σχολικό αθλητισμό, δεδομένου ότι στην πλειοψηφία τους είναι κάτοχοι Πτυχίου Φυσικής Αγωγής. Διερευνώντας τις επαγγελματικές φιλοδοξίες βοηθών προπονητριών οι Sagas, Cunningham και Ashley (2000) διαπίστωσαν ότι συγκρινόμενες με τους άνδρες, οι γυναίκες επιθυμούν σε μικρότερο ποσοστό θέσεις πρώτης προπονήτριας εξαιτίας του ότι εκλαμβάνουν υψηλό επαγγελματικό φόρτο και πως σε ποσοστό 68% ήταν διατεθειμένες να εγκαταλείψουν την επαγγελματική ενασχόληση με την προπονητική πριν την ηλικία των 45, με αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών μόνο 12%.

Στην Ελλάδα, με βάση τα λιγοστά δεδομένα που έχουμε για το χώρο του γυναικείου αθλητισμού, παρά την αρχή της ποσόστωσης που ισχύει από το 1999 για την εκπροσώπηση των γυναικών στα δημόσια διοικητικά όργανα, σε 16 από 45 ομοσπονδίες δεν συμμετέχει καμία γυναίκα, σε 29 ομοσπονδίες το ποσοστό είναι κάτω από 10% και μόνο σε πέντε ομοσπονδίες το ποσοστό φτάνει το 20% (Ιωαννίδου, Αλβανόπουλος και Αλεξανδρής, 2005). Επίσης στο σύνολο των διοικητικών στελεχών του αθλητικού χώρου οι γυναίκες συμμετέχουν σε ποσοστό 8,46% (50 στους 591). Προκαταλήψεις και στερεότυπα φύλου, ανεξάρτητα από δεξιότητες και ικανότητες φαίνεται ότι εμποδίζουν την ανάδειξη γυναικών σε υψηλές θέσεις (Τσιότσιου, 2002; Παπαδοπούλου, 2003). Η σύγκρουση ρόλων (οικογένεια-καριέρα) συχνά οδηγεί τις γυναίκες να αποσυρθούν από τα σπορ αδυνατώντας να κυνηγήσουν την καριέρα στο επάγγελμά τους (Κωνσταντινίδου, Χαραχούσου και Κατσικαδέλη, 2002).

Στον Καναδά παρόλο που οι γυναίκες αποτελούν πληθυσμιακά την πλειοψηφία, εμφανίζουν πολύ μικρότερη συμμετοχή σε οργανωμένο αθλητισμό. Σε εγχειρίδιο που εξέδωσε η επιτροπή «Άσκηση για Όλους» του Καναδά (Stoesser, 1993) αναφέρονται μερικοί από τους λόγους της μειωμένης συμμετοχής που εμφανίζουν οι γυναίκες. Για παράδειγμα, η έλλειψη ενθάρρυνσης ανάπτυξης κινητικών δεξιοτήτων κατά την αναπτυξιακή τους ηλικία, οι μειωμένες προσδοκίες στον αθλητισμό συγκριτικά με τους άνδρες εξαιτίας της ύπαρξης κοινωνικών στερεότυπων αδυναμίας και σωματικής κατωτερότητας, η επιρροή του σωματότυπου και της φυσικής κατάστασης στην αυτοεκτίμηση της γυναίκας, οι κοινωνικές επιδράσεις που την αποτρέπουν να δώσει την ίδια προτεραιότητα στον αγωνιστικό αθλητισμό που δίνει σε άλλους τομείς της καθημερινής λειτουργίας της, καθώς και η θεώρηση της προσωπικής ασφάλειας.

Η προσωπική ασφάλεια που συχνά θίγεται από γυναίκες αθλήτριες και προπονήτριες ως ανασταλτικός παράγοντας συμμετοχής σχολιάζεται τόσο από την σωματική, ψυχολογική, όσο και από την κοινωνιολογική της διάσταση. Οι σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα στο χώρο του αθλητισμού με προπονητές και προπονήτριες, αθλητές και συναθλήτριες αλλά και άτομα της διοίκησης, συχνά έχουν χαρακτηριστεί ανθυγιεινές για την αθλητική, συναισθηματική και ψυχολογική εξέλιξη των αθλητριών (Fasting, Brackenridge & Walseth, 2002).

Σε έρευνα των Johnson, Bowker και Cordell (2001) αναφέρεται η έλλειψη προσωπικής ασφάλειας ως ένας από τους σημαντικότερους ανασταλτικούς παράγοντες στη συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό αναψυχής. Παλαιότερα ο Henderson (1991) αναφέρει ότι ο φόβος πιθανής επίθεσης και παρενόχλησης αντιπροσωπεύει πραγματικό ψυχολογικό ανασταλτικό παράγοντα που αποτρέπει τη γυναικεία συμμετοχή σε δραστηριότητες υπαίθρου. Αντίστοιχα η Krenichyn (2004) μέσα από συνεντεύξεις γυναικών που αθλούσαν σε δημόσιο πάρκο στην Νέα Υόρκη αναφέρει ότι η ύπαρξη άλλων αθλουμένων στο πάρκο είναι από μόνος του ένας παράγοντας ενισχυτικός στην προσπάθεια τους για άσκηση, καθότι αντλούν κοινωνική υποστήριξη για σωματική δραστηριοποίηση και αντιλαμβάνονται μια αίσθηση ασφάλειας γενικότερα. Χωρίς να σημαίνει ότι οι γυναίκες αυτές δεν είχαν το φόβο πιθανής επίθεσης και τραυματισμού από κάποιο κακόβουλο άτομο, αναφέροντας μάλιστα ότι ορισμένες ώρες και περιοχές του πάρκου ήταν άκρως επικίνδυνες για να αθληθεί μια γυναίκα.

Κοινωνικός χαρακτήρας της άσκησης και οι κίνδυνοι που εμπεριέχει

Παρά την αυξανόμενη άνθηση που εμφανίζει η άσκηση για όλους στον 20ο αιώνα και τη διεύρυνση της αναψυχής μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, ο αθλητισμός διαφεύγει κριτικής ανάλυσης. Η ενασχόληση με τον αθλητισμό αναγνωρίστηκε σαν αναμφίλεκτη «καλή έννοια» με πολλά οφέλη για τον άνθρωπο που εμπλέκεται, όπως σωματική και ψυχολογική υγεία, ευρωστία και ποιότητα ζωής. Μπορεί εξίσου να ερμηνευτεί σαν ένας περιφρουρημένος χώρος όπου δε γεννάει ερωτηματικά και αμφισβητήσεις στη λειτουργία του αλλά και στην πορεία του στο χρόνο. Δίνοντας αυτή την κοινωνική θεώρηση, δε ξαφνιάζει το γεγονός ότι δε δόθηκε η απαιτούμενη προσοχή σε θέματα κακοποίησης ή φυλετικής προσβολής μέχρι πρόσφατα, όταν στην Αγγλική κοινωνία παρουσιάστηκε μια ευρύτερη ηθική αναστάτωση γύρω από την παιδεραστία στο χώρο του αθλητισμού κατά τις δεκαετίες 1980 και 1990 (Brackenridge, 2003).

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι η σε βάθος διεύρυνση των σχέσεων μεταξύ αθλητριών και προπονητών-προπονητριών στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, διερευνήθηκαν οι εμπειρίες και οι απόψεις Ελληνίδων αθλητριών αναφορικά σε θέματα σχέσεων που διαμορφώνονται ανάμεσα σε αθλήτρια και προπονητή/τρια σε τρόπους επικοινωνίας και συμπεριφορές που εκδηλώνονται καθημερινά σε γήπεδα και γυμναστήρια. Επίσης εξετάστηκαν οι προθέσεις των αθλητριών για μελλοντική ενασχόληση τους με τον αθλητισμό είτε ως προπονήτριες, διατητές/κριτές ή και ως διοικητικά στελέχη.

Χρησιμότητα της έρευνας

Οι διαπροσωπικές σχέσεις στο χώρο του αθλητισμού είναι εκείνες που καθορίζουν το επίπεδο επαγγελματισμού, την ποιότητα των εμπειριών και τη διατήρηση αυτών. Ο ευρύτερος στόχος αυτής της έρευνας είναι η χρησιμοποίηση της γνωστικής διεύρυνσης γύρω από θέματα που αφορούν στις σχέσεις, που αναπτύσσονται στα πλαίσια του αθλητισμού καθώς επίσης η εκτίμηση ανασταλτικών παραγόντων αναφορικά με τη μελλοντική ενασχόληση των αθλητριών με τον αθλητισμό. Η συγκέντρωση αυτών των πληροφοριών μπορεί να φανεί χρήσιμη σε οργανισμούς και φορείς που είναι αρμόδιοι για το σχεδιασμό και την οργάνωση του αγωνιστικού αθλητισμού και του αθλητισμού αναψυχής για κορίτσια και γυναίκες στην Ελλάδα, δίνοντας εκπαιδευτικές κατευθύνσεις που θα εξασφαλίζουν την ίση μεταχείριση των δύο φύλων και που μακροπρόθεσμα αποβλέπουν στην αυξανόμενη συμμετοχή και την ενεργητική εμπλοκή των γυναικών στον αθλητισμό. Όπως προτείνει και η Χαραχούσου (2003), η αξιολόγηση της

υπάρχουσας κατάστασης που επικρατεί στον αθλητισμό, μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση των εμποδίων και ανισοτήτων που υφίστανται σήμερα.

Ερευνητικά Ερωτήματα

1^ο Ποιες είναι οι απόψεις και τα βιώματα των αθλητριών αναφορικά σε τρόπους επικοινωνίας και συμπεριφοράς σε ανεπιθύμητες συμπεριφορές που εκδηλώνονται από τους προπονητές και τις προπονήτριές τους;

2^ο Κατά πόσο παράγοντες όπως το αγωνιστικό επίπεδο και το είδος του αθλήματος διαφοροποιούν τις απαντήσεις των αθλητριών όσο αφορά τους τρόπους επικοινωνίας και συμπεριφοράς και τα βιώματα επιθυμητών και ανεπιθύμητων συμπεριφορών που εκδηλώνονται από τους προπονητές και τις προπονήτριές τους;

3^ο Ποιοι είναι οι κύριοι ανασταλτικοί λόγοι μη ενασχόλησης Ελληνίδων αθλητριών με την προπονητική, τη διατησία και τη διοίκηση του αθλητισμού στο μέλλον;

Ερευνητική Υπόθεση

1^η : Υπάρχει επίδραση του αγωνιστικού επιπέδου (ελίτ-μη-ελίτ) και της κατηγοριοποίησης του αθλήματος (ατομικά-ομαδικά/ ανδροπρεπή-θηλυπρεπή-ουδέτερα/υψηλής-χαμηλής σωματικής επαφής) στην συχνότητα απαντήσεων αναφορικά με τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών και ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας και συμπεριφοράς που εκδηλώνονται από τους προπονητές και τις προπονήτριές τους.

Στατιστικές Υποθέσεις

Μηδενική Υπόθεση

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των ελίτ και μη-ελίτ αθλητριών ως προς τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών, ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας.

$$H_{10}: \mu_{\text{μη-ελίτ}} = \mu_{\text{ελίτ}}$$

Εναλλακτική Υπόθεση

Υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των ελίτ και μη-ελίτ αθλητριών ως προς τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών, ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας.

$$H_{1A}: \mu_{\text{μη-ελίτ}} \neq \mu_{\text{ελίτ}}$$

Μηδενική Υπόθεση

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των αθλητριών που προέρχονται από ατομικά και ομαδικά αθλήματα, ως προς τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών, ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας.

$$H2_0: \mu_{\text{ατομικά}} = \mu_{\text{ομαδικά}}$$

Εναλλακτική Υπόθεση

Υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των αθλητριών που προέρχονται από ατομικά και ομαδικά αθλήματα, ως προς τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών, ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας.

$$H2_A: \mu_{\text{ατομικά}} \neq \mu_{\text{ομαδικά}}$$

Μηδενική Υπόθεση

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των αθλητριών που προέρχονται από ανδροπρεπή και θηλυπρεπή και ουδέτερα αθλήματα, ως προς τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών, ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας.

$$H3_0: \mu_{\text{ανδροπρεπή}} = \mu_{\text{θηλυπρεπή}} = \mu_{\text{ουδέτερα}}$$

Εναλλακτική Υπόθεση

Υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των αθλητριών που προέρχονται από ανδροπρεπή και θηλυπρεπή και ουδέτερα αθλήματα, ως προς τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών, ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας.

$$H3_A: \mu_{\text{ανδροπρεπή}} \neq \mu_{\text{θηλυπρεπή}} \neq \mu_{\text{ουδέτερα}}$$

Μηδενική Υπόθεση

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των αθλητριών που προέρχονται από χαμηλής και υψηλής σωματικής επαφής αθλήματα, ως προς τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών, ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας.

$$H4_0: \mu_{\text{χαμηλ. σωματ. επαφής}} = \mu_{\text{υψηλ. σωματ. επαφής}}$$

Εναλλακτική Υπόθεση

Υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των μέσων όρων των αθλητριών που προέρχονται από χαμηλής και υψηλής σωματικής επαφής αθλήματα, ως προς τις απόψεις και τα βιώματα επιθυμητών, ανεπιθύμητων συμπεριφορών και τρόπων επικοινωνίας.

$$H4_A: \mu_{\text{χαμηλ. σωματ. επαφής}} \neq \mu_{\text{υψηλ. σωματ. επαφής}}$$

Περιορισμοί έρευνας

Οι σχέσεις ανάμεσα σε αθλήτρια και προπονητές, προπονήτριες εξετάζονται μονόπλευρα καθώς στην έρευνα δε συμμετέχουν αθλητές. Ο λόγος περιορισμού του δείγματος σε γυναίκες αθλήτριες προέρχεται από το γεγονός ότι ενώ στις περισσότερες χώρες υφίστανται νόμοι περί ισότητας δύο φύλων, στον αθλητισμό είτε ως αθλήτριες είτε ως διοικητικά στελέχη η αντιπροσώπευση των γυναικών είναι πολύ μικρή και διευρύνονται οι πιθανοί λόγοι για το γεγονός αυτό. Επιπρόσθετα οι σχέσεις εξετάζονται μονόπλευρα καθώς δεν διερευνάται η άποψη των προπονητών και προπονητριών. Τέλος, στην έρευνα αυτή για λόγους χρονικού και οικονομικού περιορισμού δεν διερευνώνται όλες αυτές οι πτυχές των σχέσεων μεταξύ αθλητριών και προπονητών/τριών.

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ποιες είναι οι σχέσεις ανάμεσα στα δύο φύλα στο χώρο του υψηλού αγωνιστικού αθλητισμού; Ο αθλητικός χώρος διέπεται από επαγγελματισμό, μια ιδιότητα που μέσα σε λογικά πλαίσια διαφυλάττει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, το σεβασμό και την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών. Εξετάζοντάς τον, είτε αυτός λέγεται αθλητική αναψυχή είτε πρωταθλητισμός, η σχέση του συμμετέχοντα/αθλητή με τον υπεύθυνο γυμναστή ή προπονητή, σύμφωνα με την Robertson (2002), έχει μεγάλη σημασία για την ενίσχυση των κινήτρων και τον καθορισμό στόχων για τη διατήρηση της συμμετοχής. Σε μικρές ιδιαίτερα ηλικίες, οι αθλητές/τριες σέβονται τον προπονητή/τρια τους και ο ίδιος/α έχει βαρύνουσα γνώμη για τη ζωή τους, αποτελεί έναν ίσως από τους σημαντικότερους παράγοντες που ρυθμίζουν τη ζωή και την εξέλιξη του αθλητή/τριας, με βαθμό επιρροής μεγαλύτερο από ό,τι οι γονείς και οι δάσκαλοι και δευτερεύοντα μετά το φιλικό περιβάλλον του αθλητή/τριας (Robertson, 2002).

Η βαθμιαία ανάπτυξη εμπιστοσύνης ανάμεσα σε προπονητή και αθλητή/τρια συχνά καταλήγει σε δυνατούς και ισχυρούς δεσμούς, χαρακτηριζόμενους από βαθμό διαπροσωπικής οικειότητας που συναντιέται μόνο μέσα στα πλαίσια του θεσμού της οικογένειας (Brackenridge, 2000). Αποσπάσματα από συνεντεύξεις που έγιναν στα πλαίσια της έρευνας των Cote και Sedgwick (2003) σε Καναδούς προπονητές/τριες κωπηλασίας επαληθεύουν τη δημιουργία ισχυρών δεσμών και σχέσεις συμπάθειας ανάμεσα σε αθλητή και προπονητή. Μια προπονήτρια σχετικά αναφέρει ότι «όταν δουλεύεις μεμονωμένα με μια αθλήτρια γίνεσαι πέρα από προπονητής, πολύ καλός φίλος και συνεργάτης. Είναι εκπληκτικός ο τρόπος με τον οποίο εμπλέκεσαι στην προσωπική της ζωή και όσα πράγματα την περιβάλλουν, καθώς είναι σημαντικό να εξακριβώσεις τι είναι αυτά που την αποσπούν. Είναι ανάγκη να αναπτύξεις μια προσωπική σχέση ώστε να εξασφαλίσεις ότι όλα όσα κάνει μια αθλήτρια οδηγούν στο στόχο που έχουν θέσει από κοινού».

Περιπτωσιολογική ποιοτική έρευνα των Jowett και Meek (2002) επισημαίνει ότι η αίσθηση της φροντίδας, της προτίμησης της εκτίμησης, όπως επίσης η δυνατότητα εμπιστοσύνης ανάμεσά σε αθλητή/τρια και προπονητή, έχουν σημαντική επίδραση τόσο σε ενδο-προσωπικό επίπεδο (π.χ. δημιουργικότητα, καθορισμό στόχων) όσο και σε δια-

προσωπικό (π.χ. εναρμόνιση, διατήρηση σχέσεων). Επίσης σε πιο πρόσφατη έρευνα των Jowett και Cockerill (2003), αναφέρεται ότι προπονητής και αθλητής μοιράζονται κοινούς στόχους, αξίες και πιστεύω, ως αποτέλεσμα των ανοικτών καναλιών επικοινωνίας που έχουν. Η ανταλλαγή γνώσεων και πληροφοριών, καθώς επίσης η αμοιβαία κατανόηση που απορρέει από τους κοινούς στόχους αλλά και από την κοινωνική επιρροή, καθιστά τους αθλητές και προπονητές ικανούς να ανταποκρίνονται με ευαισθησία ο ένας στις ανάγκες του άλλου, στις προσδοκίες και σε τυχόν προβλήματα. Οι ίδιοι ερευνητές αναφέρουν ότι οι αλληλο-συμπληρωματικοί ρόλοι, τα καθήκοντα και η υποστήριξη παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση μιας σχέσης από την οποία θα επιτευχθούν κοινοί στόχοι (Jowett & Cockerill, 2003). Αυτή η αλληλο-συμπληρωματική σχέση αναπτύσσεται σε ένα φιλικό, με κατανόηση, επιθυμία και σχεδόν χωρίς επιπλοκές περιβάλλον κατά την οποία αθλητές και προπονητές συνεργάζονται με σκοπό τη βελτίωση της απόδοσης (Jowett, 2005).

Η εναρμόνιση στη σχέση αθλητή με προπονητή δεν είναι άλλη από την ταύτιση των στόχων, αποδοχή του χαρακτήρα και των πιστεύω και από τις δύο πλευρές. Οι ερευνήτριες Kenow και Williams (1999) αναφέρουν, ότι αθλήτριες που νιώθουν περισσότερο συνδεδεμένες με τον προπονητή τους βιώνουν λιγότερο αρνητικές γνωστικές και σωματικές επιδράσεις από τη συμπεριφορά του προπονητή κατά τη διάρκεια έντονων αγωνιστικών καταστάσεων. Ακόμη, νιώθουν να υποστηρίζονται σε μεγαλύτερο βαθμό από αυτόν και εκτιμούν τις επικοινωνιακές σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσά τους. Όσο αφορά την εναρμόνιση της σχέσης τους, αυτή δείχνει να βελτιώνεται με την ταυτόχρονη αύξηση της αυτοπεποίθησης των αθλητριών. Τέλος, γράφουν ότι, η εναρμόνιση και το επίπεδο γνωστικού άγχους της αθλήτριας αποτελούν τους καλύτερους παράγοντες πρόβλεψης όσο αφορά την ερμηνεία και την εκτίμηση της συμπεριφοράς του προπονητή από την ίδια την αθλήτρια.

Σημασία της σχέσης ανάμεσα σε αθλητή/τρια και προπονητή/τρια.

Οι προπονητές είναι πολύ σημαντικά πρόσωπα στο χώρο του αθλητισμού και συχνά λειτουργούν ως πρότυπα. Σύμφωνα με τους Vallee και Bloom (2005) οι προπονήτριες αναγνωρίζουν τη σημαίνουσα αξία της σχέσης που αναπτύσσουν με τους αθλητές/τριες για την επιτυχία της ομάδας τους. Μέσα από προσωπική τους δουλειά επιδιώκουν υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις που βασίζονται στην εμπιστοσύνη, στο σεβασμό, στην επικοινωνία και την αίσθηση φροντίδας όσο αφορά το άτομο το ίδιο, αναγνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες του κάθε αθλητή/τριας ξεχωριστά. Η ποιότητα της

σχέσης αυτής σχετίζεται άμεσα με την αυτό-πεποίθηση του αθλητή/τριας, όταν αυτή χαρακτηρίζεται από κοινωνική αποδοχή, υποστήριξη, αφοσίωση, εμπιστοσύνη αλλά και από διαρκή ενίσχυση θετικής ανατροφοδότησης από τη πλευρά του προπονητή/τριας (Leary & Baumeister, 2000). Εξίσου βαρύνουσας σημασίας είναι κοινωνική διάστασή της όπως τη κατέδειξαν οι Seiler, Kevesligeti και Valley (1999) μέσα από συνεντεύξεις αθλητριών και των προπονητών/τριών τους. Η σχέση περιλαμβάνει εσκεμμένες αλληλο-επιδράσεις, όπως αμοιβαία συμφωνία, αποδοχή των στόχων και κατανόηση της διαδικασίας επίτευξής τους αλλά και δομημένες αξίες και ρόλους διαμέσων των οποίων πραγματοποιείται η αλληλο-επίδραση ανάμεσα σε προπονητή-αθλητή.

Η σχέση ανάμεσα σε αθλητή/τρια και προπονητή/τρια μπορεί τελικά να επηρεάσει το βαθμό ικανοποίησης που βιώνει ο αθλητής διαμέσου του αθλητισμού και την απόφασή του να συνεχίσει την ενασχόλησή του με αυτόν. Μια σχετική έρευνα των Barnett, Smoll και Smith (1992) επισημαίνει ότι όταν οι προπονητές ενίσχυαν την αλληλοεπίδραση στην προπονητική τους μέθοδο, την ομαδική συνοχή στα μέλη της ομάδας τους και υποστήριζαν την συμμετοχή με σκοπό την επιτυχία και όχι την αποτυχία, οι αθλητές εμφάνιζαν μικρότερα ποσοστά εγκατάλειψης του αθλήματος σε σύγκριση με προπονητές που δεν υιοθετούσαν τέτοιου είδους συμπεριφορές. Οι Everhart και Chelladurai (1998) σε έρευνα τους διαπίστωσαν ότι οι αθλήτριες που είχαν γυναίκα προπονήτρια δεχόντουσαν λιγότερη άνιση μεταχείριση και ήταν περισσότερο διατεθειμένες να ασχοληθούν με τη προπονητική από ότι αθλήτριες που δούλευαν με άνδρες προπονητές. Οι ερευνητές καταλήγοντας προτείνουν να προσληφθούν περισσότερες προπονήτριες οι οποίες λειτουργώντας ως πρότυπα, θα παρακινήσουν το γυναικείο φύλο να αθληθεί και θα βοηθήσουν στην εδραίωση της θέσης της γυναίκας στο χώρο του αθλητισμού.

Αντίστοιχα αποτελέσματα από έρευνα των Gould, Guinan, Greenleaf, Medbery και Peterson (1999), αναφέρουν ότι η προετοιμασία των Αμερικάνων αθλητών για τους Ολυμπιακούς αγώνες της Ατλάντα το 1996 επηρεάστηκε από έλλειψη εμπιστοσύνης, υποστήριξης, επικοινωνίας και σεβασμού ανάμεσα σε προπονητές και αθλητές. Σε ανάλογο κλίμα η αθλητικός ψυχολόγος Balague (1999) παρουσιάζει την παρεξηγημένη εικόνα/εντύπωση αθλητριών της ρυθμικής γυμναστικής από τους προπονητές/τριές τους, παραθέτοντας αποσπάσματα από συζητήσεις με τις αθλήτριες όπου υποστηρίζουν ότι «Οι άνθρωποι με βλέπουν σαν ένα ζευγάρι πόδια και πιστεύουν ότι μονάχα αυτό είμαι. Χρειάζομαι έναν προπονητή που να μπορεί να με βλέπει και να με αντιμετωπίζει σαν άνθρωπο στο σύνολό του».

Η σχέση ανάμεσα σε αθλητή/τρια και προπονητή/τρια μπορεί να επηρεάσει το βαθμό αυτοεκτίμησης που έχει ο/η αθλήτης/τρια. Ο Ryan (1996) αναφέρει ότι ο χαρακτηρισμός αθλητριών ως «χοντρές» από τους προπονητές/τριες τους οδηγεί στη διαμόρφωση αυτής της εικόνας για την ίδια αθλήτρια. Ειδικότερα στο χώρο της ενόργανης και του καλλιτεχνικού πατινάζ οι αθλήτριες βιώνουν μια κατάσταση, σαν να αγωνίζονται ενάντια στο χρόνο για να μεταμορφωθούν σε «τέλειες μικρές μηχανές». Άλλο ένα παράδειγμα παραθέτουν οι ερευνητές Jones, Glimtmeier και McKenzie (2005) αναφερόμενοι στην περίπτωση μιας αθλήτριας υψηλού αγωνιστικού επιπέδου στο άθλημα της κολύμβησης, η οποία έφτασε να εγκαταλείψει το άθλημα και να εμφανίσει νευρική ανορεξία, μετά από παραίνεση του προπονητή της να χάσει κάποια κιλά. Η ίδια εστίασε όλο το ενδιαφέρον στην εικόνα του σώματός της και μάλιστα έφτασε στο σημείο να κατηγορεί τον εαυτό της για το ότι δεν είναι τέλεια και πως αυτό θα είχε αντίκτυπο στο πως την βλέπουν οι άλλοι. Οι σκέψεις αυτές την έκαναν να αμφιβάλλει για τις ικανότητες της σαν αθλήτρια, να μετατοπίσει όλη της τη προσοχή στη μείωση του βάρους της και να οδηγηθεί σταδιακά στην εξάντληση και στη βουλιμική κατανάλωση τροφής ύστερα από μεγάλα διαστήματα άρνησης οποιασδήποτε πρόσληψης τροφής.

Διαφορές ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες προπονήτριες

Ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες προπονητές έχουν παρατηρηθεί διαφορές ως προς τις συμπεριφορές που υιοθετούνται και στον τρόπο που αναπτύσσουν την σχέση με τους αθλητές/τριες. Σχετικά με αυτές, πρόσφατη έρευνα αναφέρει ότι οι άνδρες προπονητές υιοθετούν συστηματικά μια σειρά από θεμελιώδεις απόψεις ηθικής βασισμένες στις εμπειρίες τους, ενώ οι γυναίκες προπονήτριες αντίστοιχα εκλαμβάνουν τις θέσεις αυτές όταν το απαιτούν οι περιστάσεις (Bergmann-Drewe, 2003). Επίσης, βρέθηκε ότι οι προπονήτριες πιστεύουν στην ανάθεση μεγάλου βαθμού αυτονομίας στη λήψη αποφάσεων, οι οποίες σχετίζονται με την ηθική, ενώ οι προπονητές εκδηλώνουν την επιθυμία να περιορίζουν την αυτονομία στη λήψη αποφάσεων και να ασκούν μεγαλύτερο έλεγχο στη ζωή του αθλητή/τριας. Σύμφωνα με τη Barber (1998) οι προπονήτριες θεωρούνται πιο ικανές στην εκμάθηση δεξιοτήτων συγκρινόμενες με άνδρες προπονητές, δίνοντας εξίσου μεγαλύτερη σημασία στη βελτίωση τόσο του ίδιου αθλητή/τριας όσο και των προπονητικών τους ικανοτήτων. Αναφορικά με το βαθμό αυτοπεποίθησης οι προπονήτριες σε αντίστοιχη έρευνα των Marback, Short, Short και Sullivan (2005) σημείωσαν χαμηλότερα επίπεδα στις ικανότητες αγωνιστικής στρατηγικής, στο χειρισμό μιας αγωνιστικής διοργάνωσης, στο σχεδιασμό στρατηγικής

και τακτικής της ομάδας τους καθώς επίσης και στην ικανότητα να παρακινήσουν τους αθλητές/τριες. Μια ερμηνεία της αντιλαμβανόμενης αυτοπεποίθησης των προπονητριών πιθανά να είναι η μειωμένη πρότερη εμπειρία τους στο χώρο της προπονητικής.

Το μοντέλο ηγεσίας της Horn (2002) αποδίδει την αποτελεσματικότητά του προπονητή στην επιρροή του φύλου του προπονητή και στην άσκηση έμμεσης επίδρασης των αθλητών/τριών ως προς τις αντιλήψεις του προπονητή. Επίσης αναφέρει ότι το φύλο του αθλητή προκαλεί άμεσες αντιδράσεις στην συμπεριφορά των προπονητών. Τα αποτελέσματα έρευνας των Myers, Varga-Tonsing και Feltz (2005) με τη σειρά τους παραθέτουν ότι σε προπονήτριες αλλά και σε προπονητές ανδρικών ομάδων, η τελική προπονητική αποτελεσματικότητα και όλες οι πτυχές αυτής βασίζονται στη συμπεριφορά του προπονητή, ενώ κάτι τέτοιο δεν ισχύει για άνδρες προπονητές γυναικείων ομάδων. Με τη τελική αποτελεσματικότητα του προπονητή να αποτελεί δείκτη πρόβλεψης των ποσοστών νικηφόρων αγώνων ανδρικών ομάδων, στοιχείο που δεν ισχύει για τις γυναικείες ομάδες. Επίσης, οι Mondello και Janelle (2001) εξετάζοντας τα μοντέλα ηγεσίας των προπονητών, διαπιστώνουν ότι οι προπονητές χρησιμοποιούν περισσότερο θετική ανατροφοδότηση όταν προπονούν μια ανδρική ομάδα από ότι μια γυναικεία. Έρευνα των Seiler, Kevesligeti και Valley (1999) έδειξε ότι οι προπονήτριες αναλαμβάνουν ρόλους που παραπέμπουν σε πιο ανδροπρεπή χαρακτηριστικά όπως ηγεσία και λήψη αποφάσεων, ενώ οι προπονητές περισσότερο θηλυπρεπή όπως την ικανότητα να ακούνε προσεκτικά όταν επικοινωνούν και προπονούν αθλήτριες.

Διαφορές εμφανίζονται και στην ικανότητα επικοινωνίας. Από τα αποτελέσματα έρευνας του Haselwood και των συνεργατών του (2005) φάνηκε ότι οι γυναίκες προπονήτριες μοιράζονται σε μεγαλύτερο βαθμό προσωπικές πληροφορίες με τους άλλους, ενώ από τη πλευρά των αθλητριών θεωρούνται λιγότερο αποτελεσματικές από ότι άνδρες προπονητές, όσο αφορά το επίπεδο ξεκάθαρης επικοινωνίας. Όμως θεωρούνται πιο συγκαταβατικές και θετικές στην αντιμετώπιση κρίσιμων καταστάσεων. Οι προπονητές θεωρούνται ικανοί στο να στέλνουν ξεκάθαρα μηνύματα και επιδέξιοι στο να υποστηρίξουν και να εμπυχώσουν τους αθλητές. Από την πλευρά των ίδιων των προπονητών, βρέθηκε ότι, οι άνδρες, που εκφράζονται συναισθηματικά σωστά, τόσο λεκτικά όσο και μη-λεκτικά, ταυτόχρονα επιτυγχάνουν μια μορφή επικοινωνίας που εμπερικλείει ενδιαφέρον για τις ανάγκες των άλλων (Haselwood *et al.*, 2005).

Αναφορικά με την επικοινωνία που επιτυγχάνεται μέσα στη σχέση αθλητή-προπονητή, αθλητές κολύμβησης υψηλού αγωνιστικού επιπέδου (Philippe & Seiler, 2006) δίνουν μεγάλη σημασία στην λεκτική επικοινωνία με τον προπονητή,

επαγγελματικής και προσωπικής φύσεως, σε αντίθεση με αθλήτριες Ολυμπιονίκες (Jowett & Cockerill, 2003) οι οποίες δεν ανακαλούν στη μνήμη τους να έχουν ανεπίσημες/προσωπικές συζητήσεις με τους προπονητές τους. Η προτίμηση της μορφής επικοινωνίας που αναπτύσσουν οι αθλητές με τους προπονητές όπως διαφαίνεται διαφοροποιείται ως προς το φύλο του αθλητή. Ποιοτικά αποτελέσματα έρευνας των Fasting και Pfister (2000) σε τέσσερις (4) Ευρωπαϊκές χώρες αναφέρουν, ότι μολονότι υπήρχαν διαφορές αντιλήψεων ανάμεσα στις συμμετέχουσες αθλήτριες, ωστόσο είχαν κοινά σημεία αναφερόμενες στους άνδρες προπονητές. Κοινά σημεία είναι: ο χαρακτηρισμός της επικοινωνίας αλλά και της αλληλοεπίδρασης του προπονητή με τις αθλήτριες ως ανδροπρεπής, η χρησιμοποίηση σκληρής και απότομης γλώσσας και συμπεριφοράς και η αίσθηση ότι δεν τους δίνεται η πρέπουσα σημασία. Σε γενικότερες γραμμές, οι αθλήτριες έδειξαν να είναι περισσότερο ικανοποιημένες από τις γυναίκες προπονήτριες και κυρίως από τον τρόπο επικοινωνίας με αυτές, οι οποίες δείχνουν κατανόηση και φροντίδα. Αναφέρθηκε ακόμα η αντίληψη ότι οι προπονήτριες είναι καλύτεροι ψυχολόγοι και κατανοούν τη φύση της γυναίκας και τις ιδιαιτερότητες της.

Επίσης, διαφορές αντίληψης συμπεριφορών συναντιούνται ανάμεσα σε αθλητές/τριες που συμμετέχουν σε ατομικά και ομαδικά αθλήματα. Σε έρευνα των Hollembeak και Amorose (2005), βρέθηκε ότι αθλητές και αθλήτριες ατομικών αθλημάτων ένιωθαν μεγαλύτερη άνεση στη σχέση τους με τον/την προπονητή/τρια και αντιλαμβάνονταν μια πιο δημοκρατική συμπεριφορά του προπονητή συγκρινόμενοι με τους/τις αθλητές/ριες ομαδικών αθλημάτων. Αντίστοιχα στα πλαίσια των ομαδικών αθλημάτων αναφέρθηκε υψηλότερη εμφάνιση συμπεριφορών που αφορούσαν την τεχνική καθοδήγηση καθώς και την αυταρχική μορφή ηγεσίας.

Στην ερώτηση προτίμησης συνεργασίας με τον ιδανικό προπονητή όπως αυτός σκιαγραφείται από τους ίδιους τους αθλητές, η ερευνήτρια Johnson (2003) εντόπισε κύριες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα δυο φύλα. Πιο συγκεκριμένα οι αθλητές προτιμούν τον προπονητή να χειρίζεται τις καταστάσεις με εσωτερικό/προσωπικό έλεγχο (internal locus), να προσανατολίζεται περισσότερο στη νίκη και να ενισχύει τον ανταγωνισμό, αντίθετα οι αθλήτριες προτιμούσαν μια προπονητική συνεργασία που θα βασιζόταν στο χειρισμό καταστάσεων βάση εξωτερικών υπαιτιοτήτων (external locus control), λιγότερο ανταγωνιστική και προσανατολισμένη στη νίκη.

Παρά ταύτα, η τόσο σημαίνουσα σχέση ανάμεσα σε αθλητή/τρια και προπονητή δεν είναι πάντα ξεκάθαρη από εμπλοκές. Οι προπονητές/τριες έχουν ισχυρή και μοναδική δυνατότητα επιρροής στους αθλητές/τριες είτε για το καλύτερο είτε για το χειρότερο. Ο

τρόπος με τον οποίο ο προπονητής αντιλαμβάνεται την αυτονομία, επηρεάζει με τη σειρά του και το βαθμό που επιτρέπει στους αθλητές/τριες του να πάρουν αποφάσεις πάνω σε ηθικά διλήμματα (Bergmann-Drewe, 2000). Αναπτύσσοντας τη διαπροσωπική θεωρία της σχέσης ανάμεσα σε προπονητή-αθλητή, οι ερευνητές Poczwardowski, Barott και Jowett (2006) αναφέρουν, ότι είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, που συχνά εμπεριέχει ηθικά διλήμματα που αξίζουν πιο προσεκτική αντιμετώπιση. Ποικίλα φαινόμενα όπως, σεξουαλική εκμετάλλευση, υβριστικού τύπου διαπροσωπικές συναλλαγές, εκδήλωση υπέρμετρης στοργής και τρόπος επιλογής ομάδων έχουν οδηγήσει πληθώρα ακαδημαϊκών σε νέες ερευνητικές προκλήσεις και διλήμματα κατά την τελευταία δεκαετία.

Ένα σχετικό παράδειγμα ηθικού διλήμματος από τη μεριά του προπονητή δίνεται στην ακόλουθη δήλωση: «Θέλεις να εμψυχώσεις τον αθλητή ή θέλεις να πεις ‘μπράβο ...καλή προσπάθεια’ και τον χτυπάς φιλικά στη πλάτη, τον αγκαλιάζεις ή τον πιάνεις από τον ώμο. Από τον ίδιο τον αθλητή μπορεί να εκληφθεί σαν κίνηση εκτίμησης της προσπάθειας που κατέβαλε ή αντίστοιχα να τον/την φέρει σε δύσκολη θέση και να μην αισθανθεί άνετα. Και αυτό στη δεύτερη περίπτωση είναι ένα είδος παρενόχλησης» (Bergmann-Drewe, 2000). Συνεπώς, στη συνεργασία αθλητριών με προπονητές ή προπονήτριες, όπως βέβαια και σε κάθε εργασιακό πλαίσιο, υπάρχει η περίπτωση εκδήλωσης επιθυμητών αλλά και ανεπιθύμητων συμπεριφορών. Εξετάζοντας την υπάρχουσα βιβλιογραφία, γίνεται αντιληπτό ότι ο διαχωρισμός επιθυμητών και ανεπιθύμητων συμπεριφορών είναι κοινωνικά κατασκευασμένος συχνά στα στενά πλαίσια μιας κοινότητας ή οργανισμού και άμεσα συνυφασμένος με την αλληλεπίδραση του εκάστοτε χώρου και χρόνου (Αρτινοπούλου και Παπαθεωδόρου, 2006).

Με έναυσμα την επισήμανση της Welsh (1999) για την ύπαρξη κενού ανάμεσα στην αντικειμενική και υποκειμενική αντίληψη ανεπιθύμητων συμπεριφορών που χαρακτηρίζονται ως παρενόχληση ή στη πιθανότητα κατηγοριοποίησης μιας εμπειρίας ως σεξουαλική παρενόχληση (Welsh, 1999), είναι δόκιμο να δοθεί ο ορισμός της έννοιας, που ισχύει σε ένα κοινωνικό περιβάλλον ή σε έναν οργανισμό. Έτσι, στα πλαίσια της Ευρώπης, σύμφωνα με την τελευταία σχετική οδηγία που εξέδωσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο υιοθετείται ο ακόλουθος ορισμός της παρενόχλησης και της σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο εργασίας: «Η παρενόχληση αφορά σε οιαδήποτε ανεπιθύμητη συμπεριφορά συνδεδεμένη με το φύλο ενός προσώπου, με σκοπό ή αποτέλεσμα την παραβίαση της αξιοπρέπειας του προσώπου αυτού και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Η σεξουαλική παρενόχληση αφορά σε οιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, μη λεκτικής, ή σωματικής

συμπεριφοράς σεξουαλικού χαρακτήρα, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός ατόμου, ιδίως με τη δημιουργία εκφοβιστικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος» (Official Journal of the European Communities, 2002).

Βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών: Σεξουαλική Παρενόχληση

Το θέμα της σεξουαλικής παρενόχλησης απαντιέται ερευνητικά στον εργασιακό χώρο και στο πανεπιστημιακό, ενώ στο χώρο του αθλητισμού υπάρχει ένας περιορισμένος αριθμός ερευνών τόσο σε στάδιο διάγνωσης αλλά και πρόληψης και τελικά καταστολής της διάστασής της σε αγωνιστικούς χώρους και σε χώρους άθλησης αναψυχής. Σε έρευνα των Gervis και Dunn (2004) διερευνήθηκε η διάδοση της συναισθηματικής κακοποίησης αθλητών υψηλού αγωνιστικού επιπέδου ηλικίας οκτώ με 16 χρονών (M.O. = 13,1). Το δείγμα αποτέλεσαν 12 αθλητές εκ των οποίων οκτώ (8) ήταν αθλήτριες και τέσσερις (4) αθλητές που προέρχονταν από αθλήματα όπως καταδύσεις ($N = 2$), ποδόσφαιρο ($N = 3$), ενόργανη γυμναστική ($N = 4$), χόκεϊ, σφαιροβολία και αγωνίσματα στίβου ($N =$ ένας στο καθένα). Οι συμμετέχοντες είχαν M.O. ηλικίας 22,9 έτη όταν πάρθηκαν οι συνεντεύξεις, οι οποίες δομούνταν από σειρά ερωτήσεων σχετικές με την αθλητική πορεία του συμμετέχοντα και από ερωτήσεις καθορισμού συμπεριφορών που κρίνονταν ως ένδειξη κακομεταχείρισης.

Η επεξεργασία των ποιοτικών δεδομένων έδειξε ότι όλοι οι συμμετέχοντες είχαν βιώσει κάποια μορφή συναισθηματικής κακοποίησης, με την ταπείνωση και τις φωνές να εμφανίζονται υψηλότερα και τις απειλές και τον εξευτελισμό να ακολουθούν σε ποσοστά εμφάνισης. Η εκδήλωση αυτών των συμπεριφορών δεν έδειξε να σχετίζεται με το φύλο του προπονητή. Συμπεριφορές, όπως οι φωνές που δείχνουν να είναι εργαλείο όλων των προπονητών και προπονητριών, δημιουργούν αίσθηση φόβου και ερμηνεύουν τη στάση του προπονητή ως επιθετική από τον αθλητή. Επίσης δημιουργούνται αισθήματα κατωτερότητας του αθλητή για τις ικανότητες του και για την απόδοσή του, στο βωμό όμως της αθλητικής καταξίωσης σε Ευρωπαϊκό ή παγκόσμιο επίπεδο, οι αθλητές συνεχίζουν να προπονούνται με τους προπονητές τους υπομένοντας τέτοιου είδους συμπεριφορές. Τα βιώματα αυτά είναι καθοριστικά σε ηλικίες π.χ. 8-16 ετών, όπου νεαρά άτομα ακόμα διαμορφώνουν τις αντιλήψεις τους και πιθανά τέτοιου είδους συμπεριφορές να αποτελέσουν όχι μόνο αφορμή να διακόψουν την αθλητική τους καριέρα αλλά να μεταφερθούν και στην προσωπική τους ζωή μειώνοντας σημαντικά την αυτοπεποίθησή τους (Gervis & Dunn, 2004).

Σε έρευνα που διεξήχθη στην Αυστραλία (Leahy, Pretty & Tenenbaum, 2002), σε δείγμα 370 αθλητών και αθλητριών υψηλού αγωνιστικού επιπέδου και μελών αθλητικών σωματείων βρέθηκε ότι ένα ποσοστό 31% των αθλητριών και 21,3% των αθλητών είχαν βιώσει σεξουαλική παρενόχληση στη ζωή τους. Για περίπου τους μισούς συμμετέχοντες (46,4%) από τον υψηλό αθλητισμό και το 25,5% από αθλητικά σωματεία η παρενόχληση προερχόταν από άτομα που εμπλέκονταν στο χώρο του αθλητισμού. Τα αποτελέσματα δείχνουν, ότι ένας (1) στους δύο (2) που ανεβαίνει τα σκαλοπάτια του υψηλού αγωνιστικού αθλητισμού, έχει παρενοχληθεί από κάποιον που εμπλέκεται στο περιβάλλον του αθλητισμού και κατά πλειοψηφία το 96% των περιπτώσεων παρενοχλείται από άνδρες προπονητές, συναθλητές και άλλους φορείς του χώρου.

Αντίστοιχα σε μια δημοσκοπική έρευνα που εξέταζε τη διάδοση της σεξουαλικής παρενόχλησης στο χώρο του καλλιτεχνικού πατινάζ (Silent Edge, 1999) βρέθηκε ότι σε 182 άτομα από τα οποία οι 118 ήταν αθλητές του πατινάζ και οι υπόλοιποι 63 προπονητές και γονείς, ένα ποσοστό 25% των αθλητών αποκάλυψε ότι είχε υποστεί παρενόχληση. Παρόλο που η πλειοψηφία του δείγματος (80%) ήταν γυναίκες και μάλιστα ηλικίας μικρότερης των 18 σε ποσοστό 87%, οι συνολικές εμπειρίες των ερωτηθέντων κυρίως απαρτιζόνταν από «σχόλια σεξουαλικής παρενόχλησης και ανεπιθύμητες σωματικές επαφές» ενώ σε μικρότερο βαθμό αναφορές έγιναν για «σεξουαλικής φύσης πράξεις και επιθέσεις». Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι περίπου οι μισοί ερωτηθέντες ένιωθαν ότι έπρεπε να διατηρήσουν την σιωπή από φόβο επιβάρυνσης είτε της προπόνησής τους, είτε των ευκαιριών ή της μελλοντικής τους καριέρας. Ως αποτέλεσμα, οι περισσότεροι απέφευγαν ή διέκοπταν τη συνεργασία με το άτομο που τους παρενοχλούσε, ενώ για κάποιους άλλους αυτή ήταν η αφορμή να σταματήσουν να αγωνίζονται στο συγκεκριμένο άθλημα. Τέλος, 48 συμμετέχοντες ανέφεραν ότι γνώριζαν κάποιον από το περιβάλλον τους που είχε βιώσει σεξουαλική παρενόχληση.

Οι ερευνήτριες Fasting, Brackenridge και Sundgot-Borgen (2000) αναφέρουν ότι σε δείγμα 660 αθλητριών υψηλού επιπέδου, το 28% είχε εμπειρίες σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης μέσα στον αθλητικό χώρο, ενώ το 39% είχε βιώματα παρενόχλησης από άτομα εκτός αθλητισμού, τόσο από άνδρες σε ποσοστό 45% αλλά και από γυναίκες σε ποσοστό 15%. Αντίστοιχα σε έρευνα των Volkwein, Schnell, Sherwood και Livenzey (1997) σε 210 αθλήτριες Πανεπιστημιακού επιπέδου, βρέθηκε ότι μόνο το 2% είχε εμπειρίες σεξουαλικής παρενόχλησης, 'λεκτικής ή σωματικής' από τους προπονητές, ενώ πάνω από μία (1) στις πέντε (5) είχε δεχθεί σεξουαλικά ή προσβλητικά υπονοούμενα.

Σε δείγμα 154 αθλητριών από την Αγγλία, Ιρλανδία και Ουαλία βρέθηκε ότι σε ποσοστό 2,7% είχαν δεχθεί σεξουαλική κακοποίηση είτε με τη μορφή πίεσης για σωματική επαφή παρά τη θέλησή τους, είτε είχαν έρθει σε επαφή με τα γεννητικά όργανα του παρενόχλητή (Tomlinson & Yorganci, 1997). Στην ίδια έρευνα, σε ποσοστό 17% αναφέρθηκαν αδιάκριτες σωματικές επαφές όπως χτύπημα στο πισινό, γαργάλισμα και τοποθέτηση των χεριών γύρω από την αθλήτρια, ένα 6% ανέφερε προφορικές ενδείξεις παραβίασης διακριτικότητας, όπως πρόσκληση για βόλτα ή δείπνο και τέλος σε ποσοστό 15% οι αθλήτριες έκαναν λόγο για εξευτελιστικά σχόλια και ανήθικη γλώσσα, όπου συμπεριλαμβάνονταν σεξουαλικά υπονοούμενα και αθυρόστομα ανέκδοτα.

Μια έρευνα στο Ισραήλ (Fejgin & Hanegby, 2001) εξέτασε τις εξής παραμέτρους: (α) ποιες συμπεριφορές των προπονητών εκλαμβάνονται ως σεξουαλική παρενόχληση από φοιτήτριες φυσικής αγωγής στο Ισραήλ και (β) σε τι βαθμό διαφέρουν ή όχι οι αντιλήψεις των Ισραηλινών προπονητών σε σχέση με εκείνες των Αμερικανίδων φοιτητριών. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 301 φοιτήτριες, από τις οποίες οι 152 υπήρξαν ταυτόχρονα και αθλήτριες υψηλού αγωνιστικού επιπέδου (Μ.Ο. = 25 χρονών) και 75 προπονητές (Μ.Ο. = 35 χρονών). Βιώματα σεξουαλικής παρενόχλησης αναφέρθηκαν από 42 φοιτήτριες (13,9%) από άτομα μέσα στον αθλητισμό και 80 φοιτήτριες (26,5%) από άτομα εκτός αθλητισμού. Οι συμπεριφορές που εκλαμβάνονταν ως παρενόχληση από τις φοιτήτριες ήταν: (α) λεκτικές ή σωματικές προτάσεις ισχύος, (β) απειλές και εκφοβισμός που δεν συνδέονται με τις προπονητικές υποδείξεις (γ) συμπεριφορές με σεξουαλικά υπονοούμενα και (δ) συμπεριφορές στα πλαίσια της προπονητικής διαδικασίας π.χ. φιλί σε ένα κερδοφόρο αγώνα. Επίσης υπήρχε διαφορά στις αντιλήψεις ανάμεσα στις εν' ενεργεία αθλήτριες και τις φοιτήτριες. Οι φοιτήτριες ερμηνεύουν συμπεριφορές προπονητών που περικλείουν σωματικό άγγιγμα ως παρενόχληση, ενώ οι αθλήτριες-φοιτήτριες το θεωρούν μέρος της προπονητικής διαδικασίας. Οι προπονητές αντίστοιχα, ενώ εκλαμβάνουν τις ερωτήσεις που αναφέρονται στις σωματικές και λεκτικές προτάσεις ισχύος, όπως η σεξουαλική συνάντηση που περιλαμβάνει επιβράβευση ή απειλές απόρριψης, στο σύνολο τους σαν τις πιο σοβαρές μορφές παρενόχλησης, ωστόσο εκλαμβάνουν τη σοβαρότητα σε ποσοστό 72% συγκριτικά με τις φοιτήτριες/αθλήτριες. Τέλος, οι Ισραηλινές φοιτήτριες/αθλήτριες συγκρινόμενες με τις Αμερικανίδες βρέθηκαν πιο αυστηρές στις αντιλήψεις ερμηνείας σεξουαλικής συμπεριφοράς του προπονητή.

Συγκριτικά αποτελέσματα έρευνας σε τρεις (3) Ευρωπαϊκές χώρες (Fasting, Chroni & Knorre, 2006) σε φοιτήτριες Σωματικής Φυσικής Αγωγής (N= 208 Ελληνίδες,

214 Τσέχες και 193 Νορβηγίδες) έδειξαν ότι σε συνολικό ποσοστό 52% των συμμετεχόντων είχαν βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών από τον προπονητή τους, ο οποίος έπαιρνε σημαντικές αποφάσεις που αφορούσαν τη ζωή της αθλήτριας. Αναφερόμενες στα κρούσματα σεξουαλικής παρενόχλησης σε ποσοστό 49% των συμμετεχόντων γνώριζαν για κάποια αθλήτρια που είχε σεξουαλικές σχέσεις με τον προπονητή της, ενώ σε ποσοστό 71% είχαν ακούσει φήμες για τέτοιου είδους σχέσεις ανάμεσα σε αθλήτρια και προπονητή.

Στην Αγγλία οι Smith και Stewart (2003) διερεύνησαν τις σεξουαλικές προθέσεις, τις εχθρικές διαθέσεις απέναντι στις γυναίκες, το βαθμό ανταγωνιστικότητας και τις αντιλήψεις γύρω από το βιασμό σε δείγμα 282 φοιτητών (Μ.Ο. ηλικίας =20), έκτων των οποίων το 34,7% προέρχονταν από αθλήματα-επαφής, το 33,3% από αθλήματα-μη επαφής και το 32% δεν συμμετείχε σε κανένα άθλημα. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστηρίζουν ότι οι άνδρες που ασπάζονται απόψεις σχετικές με το βιασμό και είναι εχθρικοί απέναντι στις γυναίκες, είναι πιο πιθανό να εκδηλώσουν βίαιες συμπεριφορές. Όπως επίσης, όσοι αποδίδουν το βιασμό μιας γυναίκας σε δική της υπαιτιότητα, είναι εκείνοι που τους διαπράττουν. Όσοι είναι ανταγωνιστικοί και προσανατολισμένοι στην νίκη εκδηλώνουν αντίστοιχα πιο έντονη σεξουαλική επιθετικότητα, καθότι επιθυμούν να κυριαρχούν έναντι του αντιπάλου τους. Το είδος του αθλήματος ωστόσο, δεν έδειξε να σχετίζεται με την εκδήλωση τέτοιων συμπεριφορών.

Σε έρευνα που διεξήχθη στη Νορβηγία (Fasting, Brackenridge & Walseth, 2002) βρέθηκε ότι ένας μεγάλος αριθμός αθλητριών οι οποίες είχαν βιώσει σεξουαλική παρενόχληση, στράφηκε σε άλλο άθλημα. Η σεξουαλική παρενόχληση στον αθλητισμό φαίνεται να επηρεάζει τη ζωή των αθλητριών, όχι μόνο σε αθλητικό επίπεδο αλλά και στην καθημερινή τους ζωή. Αρνητικές επίσης είναι οι επιπτώσεις όσο αφορά την αυτο-εκτίμηση και την σωματική απεικόνιση των αθλητριών που συνοδεύονται από αισθήματα θυμού, οξυθυμίας και άγχους.

Σε άλλη πρόσφατη έρευνα των Fasting, Brackenridge και Sundgot-Borgen, (2003), σε δείγμα 553 Νορβηγίδων (246 αθλήτριες και 242 μη-αθλήτριες), εξετάστηκαν τα κρούσματα σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι ένα ποσοστό 45% των αθλητριών που συμμετείχε, είχε βιώσει σεξουαλική παρενόχληση από άνδρες, που προέρχονταν και από το χώρο του αθλητισμού (55%) και έξω από αυτόν (78%). Το 37% των βιωμάτων προήλθε από συναθλητές και το 28% από εμπλεκόμενους στη διοίκηση του αθλητισμού. Τα ποσοστά αυτά διέφεραν

σημαντικά από τις μη αθλήτριες που βίωναν αντίστοιχες παρενοχλήσεις εκτός χώρου εργασίας ή σχολείου (85%). Οι ερευνήτριες επίσης αναφέρουν ότι οι γυναίκες ηλικίας άνω των 23 ετών είναι περισσότερο εκτεθειμένες σε σεξουαλικές παρενοχλήσεις από άτομα εμπλεκόμενα στη διοίκηση του αθλητισμού. Η Fastling και οι συνεργάτριές της ερμήνευσαν αυτή την ηλικιακή διαφοροποίηση ως αποτέλεσμα του περισσότερου χρόνου που περνούν με τη διοίκηση για ταξίδια/αποστολές ή αγώνες οι αθλήτριες υψηλού αγωνιστικού επιπέδου στις ηλικίες αυτές. Επιπρόσθετα, σχολιάζουν ότι σε αυτή την ηλικία η αθλήτρια είναι περισσότερο ώριμη και μπορεί να καθορίσει τι είναι η σεξουαλική παρενόχληση.

Σε άλλη δημοσίευση που αφορούσε το ίδιο δείγμα οι Fastling, Brackenridge και Sundgot-Borgen (2004) εξέτασαν αν υπάρχει διαφοροποίηση στην εμφάνιση κρούσμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης ανάμεσα στα είδη των αθλημάτων. Εκτός από το διαχωρισμό σε ομαδικά και ατομικά, εξετάστηκαν επίσης ο ρουχισμός και ο βαθμός που τα ρούχα αποκαλύπτουν σημεία του σώματος σε κάθε άθλημα, η δομή φύλου με βάση τα στατιστικά της Ολυμπιακής Επιτροπής και της Συνομοσπονδία Αθλητισμού της Νορβηγίας [(α) 'γυναικοκρατούμενο άθλημα' με γυναίκες συμμετέχουσες σε ποσοστό πάνω από 50%, (β) 'ανδροκρατούμενο άθλημα' με συμμετοχή άνδρα μεγαλύτερη από 80% και (γ) 'ουδέτερο άθλημα'], αλλά και την κατηγοριοποίηση των αθλημάτων ως προς τη κουλτούρα του φύλου (Koivula, 1995). Στα αποτελέσματα αναφέρουν ότι κρούσματα συμβαίνουν σχεδόν σε όλα τα αθλήματα και όχι σε κάποιο συγκεκριμένο είδος. Στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις δε βρέθηκαν ούτε στο διαχωρισμό τους σε ομαδικά/ατομικά, ούτε ως προς την αθλητική εμφάνιση/ρουχισμό, ούτε και στη δομή του φύλου και στη συμμετοχή σε κάθε άθλημα. Στατιστικά σημαντική διαφορά ($p < 0.013$) βρέθηκε στα ανδροκρατούμενα αθλήματα, όπου σημειώνονταν περισσότερα κρούσματα απ' ό,τι στα γυναικοκρατούμενα και ουδέτερα. Πιο συγκεκριμένα, οι γυναίκες που προέρχονταν από ανδροκρατούμενα αθλήματα διέφεραν σημαντικά ($p < 0.046$) αναφορικά με κρούσματα που είχαν από συναθλήτριες/τες.

Στον Καναδά οι Kirby και Greaves, (1996) σε δείγμα 266 αθλητών/τριών υψηλού επιπέδου και που πρόσφατα είχαν συμμετάσχει σε Ολυμπιακούς αγώνες αποκάλυψαν ότι υπήρχαν εκτεταμένα κρούσματα σεξουαλικής παρενόχλησης αλλά και κακοποίησης από τα πρώιμα στάδια του αθλητισμού, αναφέροντας σε ποσοστό 21% ότι είχαν δεχθεί παρενόχληση από άτομα που ασκούσαν εξουσία, ενώ σε ποσοστό 8,6% είχαν δεχθεί βίαιες σεξουαλικές επαφές ή βιασμό από άτομα του αθλητικού χώρου. Ωστόσο το

ποσοστό απαντήσεων που έλαβαν οι ερευνητές ήταν πολύ χαμηλό (22%) για να έχουμε ολοκληρωμένη εικόνα.

Ο McGregor (1998) αναφέρει ότι στο σύνολο των Καναδών αθλητών και αθλητριών, το 45-50% έχουν βιώσει αρνητικό ή ανεπιθύμητο περιβάλλον στη συναναστροφή τους με ανθρώπους που εμπλέκονται στο χώρο, είτε αυτό είναι ήπιας μορφής παρενόχληση ή κακοποίηση. Μερικές περιπτώσεις έχουν δει το φως της δημοσιότητας και βρίσκονται υπό εξέταση. Άλλες όμως περιπτώσεις (πάνω από 27) σε αθλήματα όπως χόκεϊ, κολύμβηση, τρίαθλο εκκρεμούν σε Αγγλία, Καναδά και Αυστραλία. Ωστόσο ο αριθμός των περιπτώσεων που γνωστοποιείται στο κοινό είναι πάρα πολύ μικρός, ώστε να ενοχοποιήσει το χώρο του αθλητισμού, πολύ περισσότερο καθίσταται ανίσχυρο επιχειρήμα συμβολής στην ευαισθητοποίηση, τη πρόληψη και τον περιορισμό κρουσμάτων τέτοιου είδους στο χώρο του αθλητισμού.

Έρευνα που διεξήχθη στον Καναδά σε δείγμα 32 αθλητριών, προερχόμενες από τα αθλήματα του γυναικείου ποδοσφαίρου, της κολύμβησης και αγωνίσματα στίβου (ηλικίας 18 έως 34), εξετάστηκε η κατανόηση της αντίληψης των αθλητριών της σχέσης τους με τους προπονητές τους (Krauchek & Ranson, 1999). Οι αθλήτριες ανέφεραν μόνο θετικά σχόλια για κάποιους προπονητές καθώς επίσης την απόκτηση ενός φίλου στα πλαίσια της σχέσης τους με τον προπονητή τους, ενός πολύ σημαντικού ανθρώπου στη ζωή τους με τον οποίο είχαν αναπτύξει σχέση, όπως εκείνη του πατέρα στον οποίο θα εμπιστευόντουσαν τα ίδια τα παιδιά τους, για να τα προπονήσει στο μέλλον. Εξίσου προέκυψε ότι τα 2/3 των συμμετεχόντων είχαν βιώσει κάποια μορφή συμπεριφοράς που παρέπεμπε σε σεξουαλική παρενόχληση, που όμως αντιλαμβάνονταν σε μεγάλο ποσοστό ότι ήταν μέρος του παιχνιδιού. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο εμπλέκεται η κάθε γυναίκα διαφέρει. Μέσα από τις συνεντεύξεις ξεχώρισαν τρεις (3) κατηγορίες γυναικών, εκείνες που υιοθετούν το ανδρικό μοντέλο αθλητικής συμμετοχής και γίνονται «ένα από τα αγόρια», εκείνες που υιοθετούν τον «απολογητικό» κώδικα συμπεριφοράς και επιτρέπουν στους εαυτούς τους και στις υπόλοιπες αθλήτριες να είναι «δεύτερης κλάσης» ενώ την τρίτη κατηγορία αποτελούν εκείνες που προκαλούν τους κανόνες του παιχνιδιού, προσπαθώντας να αγωνιστούν με τους δικούς τους όρους. Από τις τρεις αυτές κατηγορίες συμπεριφορών προκύπτει ότι πιο ικανή να αντισταθεί σε σεξουαλική παρενόχληση είναι εκείνη που δεν προθυμοποιείται να παίξει με τους κανόνες του άνδρα. Τέλος, σχετικά με την προτίμηση άνδρα ή γυναίκας προπονητή, μόνο τρεις ανέφεραν πλεονεκτήματα για τις γυναίκες προπονήτριες (Krauchek & Ranson, 1999).

Μέσα από την ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας διαφαίνεται η σπουδαιότητα της σχέσης ανάμεσα σε αθλήτρια και προπονητή/τρια καθώς επίσης και ο βαθμός με τον οποίο την αντιλαμβάνονται από τη πλευρά τους οι ίδιες οι αθλήτριες. Σε αυτή αποδίδουν το βαθμό αποδοτικότητας τους, την επίτευξη των κοινών στόχων που έχουν θέσει, αλλά και σε προσωπικό επίπεδο το επίπεδο αυτοπεποίθησης, αυτοεκτίμησης και της εσωτερικής τους παρακίνησης. Οι σχέσεις εξετάζονται μέσα από την συνεργασία αθλήτριας με τα δυο φύλα προπονητή όπου διαπιστώνονται κύριες διαφοροποιήσεις σε επίπεδο τόσο συμπεριφορών αλλά και εμπειριών. Προπονητές και προπονήτριες διαφέρουν ως προς το τρόπο λήψης αποφάσεων, την ανάπτυξη επικοινωνιακών καναλιών, την ανάθεση αυτονομίας, τον τρόπο ηγεσίας αλλά και την γενικότερη αλληλο-επίδραση σε επίπεδο τόσο προπονητικό όσο και προσωπικό. Ωστόσο, η σχέσεις που αναπτύσσονται στα πλαίσια του αθλητισμού δεν είναι πάντα ξεκάθαρος από επιπλοκές όπως αυτές των ανεπιθύμητων συμπεριφορών, λεκτικών όπως χρησιμοποίηση σκληρής και απότομης γλώσσας, εκφοβισμοί, σεξιστικά σχόλια και σχόλια που σχετίζονται με το σωματότυπο μιας αθλήτριας αλλά και σωματικά όπως αγκάλιασμα, φιλί και ανεπιθύμητες σωματικές επιθέσεις. Τα ποσοστά μάλιστα ανεπιθύμητων συμπεριφορών που εμφανίζονται στις διάφορες χώρες του κόσμου τόσο από άτομα εμπλεκόμενα με το χώρο του αθλητισμού όσο και εκτός, αποκαλύπτουν μια εικόνα που εφιστά τη προσοχή στους φορείς όλων των βαθμίδων του αθλητισμού.

Κατανοώντας το επίπεδο των σχέσεων που αναπτύσσονται στα πλαίσια του αθλητισμού αλλά και την ιδιαιτερότητα που κατέχει η σχέση ανάμεσα σε μια αθλήτρια και τον προπονητή και την προπονήτρια, είναι σημαντικό να διερευνηθεί η οποιαδήποτε εκδήλωση ανεπιθύμητης συμπεριφοράς τόσο από τη πλευρά του δράστη όσο και από τη πλευρά του ατόμου που βιώνει τέτοιου είδους συμπεριφορές. Η εξέταση των όσων εμπλέκονται σε περιβάλλον παρενόχλησης είτε από τη θέση του δράστη ή αυτή του θύματος αποτελεί κύριο στοιχείο πρόληψης στο χώρο του αθλητισμού.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δείγμα

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 181 αθλήτριες προερχόμενες από 17 αθλήματα (στίβο, καλαθοσφαίριση, χειροσφαίριση, κολύμβηση, κωπηλασία, πετοσφαίριση, ξιφασκία, ενόργανη γυμναστική, χιονοδρομία, σόφτμπολ, άρση βαρών, χορό, ποδόσφαιρο, ιππασία, πολεμικές τέχνες, καγιάκ και τένις). Οι ηλικίες κυμαίνονταν από 15 έως 35 χρόνια (Μ.Ο. = 21,77, Τ.Α. = 3,39) και ο μέσος όρος προπονήσεων ανά εβδομάδα ήταν 5,5 φορές (Τ.Α. = 1,93). Ως προς το επίπεδο αγώνων στο οποίο είχαν συμμετάσχει οι αθλήτριες της έρευνας κατά τα τελευταία δύο χρόνια: το 38,7% (N = 70) συμμετείχε σε διεθνείς αγώνες (Ολυμπιακούς αγώνες, Παγκόσμια και Ευρωπαϊκά Κύπελλα/Πρωταθλήματα), το 51,4% (N = 93) σε αγώνες εθνικού επιπέδου, το 2,8% (N = 5) συμμετείχε σε τοπικούς αγώνες και το 7,2% (N = 13) σε αγώνες επιπέδου συλλόγου. Από το σύνολο των ερωτηθέντων, το 77,3% ήταν φοιτήτριες, το 14,4% εργαζόμενες και το 8,3% άνεργες. Οι τρεις κύριοι οικονομικοί πόροι για τις συμμετέχουσες ήταν η υποστήριξη της οικογένειας σε ποσοστό 72,4%, η υποστήριξη από το συλλόγου σε ποσοστό 18,8% και σε ποσοστό 8,8% οι μηνιαίες απολαβές από τα σώματα ασφαλείας.

Μέσα συλλογής δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων έγινε με ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε από τις Fasting και Brackenridge βασιζόμενο σε προηγούμενες έρευνες τους (Brackenridge, 1997; Fasting et al., 2003). Οι ερωτήσεις προήλθαν από δεδομένα συνεντεύξεων τα οποία παρουσιάζονται με τη μορφή βιωμάτων και για τα οποία ζητούνταν οι εμπειρίες και απόψεις των αθλητριών με τη χρήση πολλαπλών επιλογών ως απάντηση. Για τη μετάφραση του ερωτηματολογίου ακολουθήθηκαν τα παρακάτω βήματα: (1) μετάφραση από τα αγγλικά στα ελληνικά από τις Chroni και Fasting (2005), (2) μετάφραση από τα ελληνικά στα αγγλικά από δύο άτομα με ευχέρεια και στις δύο γλώσσες (και οι δύο είχαν διδακτορικό πτυχίο από αγγλόφωνο πανεπιστήμιο), (3) αξιολόγηση από τρεις αθλητικούς ψυχολόγους, pre-test σε 10 γυναίκες του αθλητικού χώρου και δια-πολιτισμική εκτίμηση για την προσαρμογή του στην ελληνική κουλτούρα.

Η εγκυρότητα περιεχομένου του ερωτηματολογίου, αλλά και η αξιοπιστία χρησιμοποίησής του δεν έχουν εξεταστεί καθώς οι πληροφορίες που συλλέγονται αφορούν προσωπικά βιώματα και αντιλήψεις.

Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου αποτελούνταν από δημογραφικές ερωτήσεις που αφορούσαν το είδος του αθλήματος, το αγωνιστικό επίπεδο όπου συμμετείχαν τα τελευταία 1-2 χρόνια, τον αριθμό των προπονήσεων μέσα στην εβδομάδα, την ηλικία, την εύρεση οικονομικών πόρων και επαγγελματική τους κατάσταση, το φύλο τωρινού προπονητή αλλά και τον αριθμό των προπονητών και προπονητριών στην πορεία της αθλητικής καριέρας τους, καθώς και πρότερη εμπειρία τους με την προπονητική.

Το δεύτερο μέρος του ερωτηματολογίου περιελάμβανε: (α) Οκτώ (8) διατυπώσεις σχετικές με εμπειρίες και απόψεις από τη συνεργασία των αθλητριών με προπονητές και προπονήτριες όπως, οι προπονητές είναι πιο σκληροί και απότομοι από τις προπονήτριες, οι προπονήτριες νοιάζονται περισσότερο από τους προπονητές για τις αθλήτριες ως άτομα, οι προπονητές είναι καλύτεροι από τις προπονήτριες. Οι αθλήτριες επέλεξαν μεταξύ 'διαφωνώ' και 'συμφωνώ', έχοντας όμως και την επιλογή 'δε γνωρίζω'. (β) Μια ερώτηση δήλωσης της προτίμησής τους να συνεργάζονται με προπονητή ή προπονήτρια. (γ) Οκτώ (8) διατυπώσεις αναφορικά με τους τρόπους συμπεριφοράς που εκδηλώνονται από προπονητές και προπονήτριες. Παράδειγμα, καλές επικοινωνιακές δεξιότητες, επιτρέπει στους αθλητές/τριες να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων, χρησιμοποιεί σκληρή και απότομη γλώσσα. Οι αθλήτριες της έρευνας σημείωναν εάν είχαν βιώσει τις συμπεριφορές αυτές είτε από προπονητή, είτε από προπονήτρια, είτε και από τους δύο ή αν δεν το βίωσαν ποτέ.

Το τρίτο μέρος του ερωτηματολογίου περιελάμβανε: (α) Τρεις περιγραφικές διατυπώσεις που αναφέρονταν στις ανεπιθύμητες συμπεριφορές σωματικής επαφής, επανειλημμένες ανεπιθύμητες συμπεριφορές με σεξουαλικά υπονοούμενα, σχόλια, ή πειράγματα και αστεία και σε συμπεριφορές περίγελου με βάση το φύλο τις οποίες δήλωσαν εάν τις είχαν βιώσει είτε από προπονητή, αθλητή, άνδρα στέλεχος της ομάδας διοίκησης, διδάσκων, συμφοιτητή-συμμαθητή, άνδρα μέλος της οικογένειας, άλλους άνδρες εκτός αθλητισμού, παρέχοντας και εδώ την επιλογή να δηλώσουν ότι δεν τις έχουν βιώσει ποτέ. (β) Τις ίδιες τρεις διατυπώσεις που αναφέρθηκαν στο (α) όπου ζητήθηκε να αναφέρουν και εάν τις είχαν βιώσει από προπονήτρια, αθλήτρια, γυναίκα στέλεχος ομάδας διοίκησης, διδάσκουσα, συμφοιτήτρια-συμμαθήτρια, γυναίκα μέλος της οικογένειας, άλλες γυναίκες εκτός αθλητισμού, ή ότι δεν το βίωσαν ποτέ.

Τέλος, το τέταρτο μέρος του ερωτηματολογίου περιελάμβανε τρεις (3) ερωτήσεις σχετικά με τα μελλοντικά σχέδια κάθε αθλήτριας να ξεκινήσει ή να συνεχίσει να ασχολείται με (α) την προπονητική, (β) τη διαιτησία ή ως κριτής αγώνων και (γ) τη διοίκηση στο χώρο του αθλητισμού. Για την περίπτωση που κάποια αθλήτρια δήλωνε ότι δεν έχει σκοπό να ασχοληθεί της ζητούνταν να αναφέρει και για ποιους λόγους. Σε κάθε ερώτηση παραθέτονταν οκτώ πιθανοί λόγοι, π.χ. ο μισθός είναι πολύ χαμηλός, δεν έχω ενδιαφέρον, οι γυναίκες στο χώρο αυτό δε λαμβάνουν αρκετό σεβασμό, κλπ., ή να καταγράψει η ίδια για ποιον άλλο λόγο δε σκόπευε να ασχοληθεί με την προπονητική, τη διαιτησία και την αθλητική διοίκηση.

Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Οι αθλήτριες προσεγγίστηκαν στους χώρους των αθλητικών εγκαταστάσεων όπου προπονούσαν, ενώ η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε παρουσία της ερευνήτριας και απουσία των προπονητών-τριών. Η ερευνήτρια έδωσε τις απαραίτητες οδηγίες και όσες διευκρινήσεις της ζητήθηκαν, αφού ενημέρωσε τις συμμετέχουσες αθλήτριες, ότι η συμμετοχή τους στην έρευνα ήταν εθελοντική, ανώνυμη και εμπιστευτική και μπορούσαν να διακόψουν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου οποιαδήποτε στιγμή αυτές επέλεγαν εάν ένιωθαν άβολα με κάποια ερώτηση. Το θέμα της εμπιστευτικότητας κρίθηκε πολύ σημαντικό καθώς ορισμένες ερωτήσεις αφορούσαν ευαίσθητα προσωπικά θέματα. Η εμπιστευτικότητα για κάθε αθλήτρια που συμμετείχε τηρήθηκε μέσα από την ανώνυμη συμπλήρωση. Η εμπιστευτικότητα για κάθε άθλημα και ακαδημαϊκό ίδρυμα παρέχεται από τη παρουσίαση των αποτελεσμάτων με τρόπο που καθιστά αδύνατη την αναγνώριση προσώπων, πανεπιστημίων ή αθλημάτων.

Σχεδιασμός της έρευνας

Στην παρούσα έρευνα ως ανεξάρτητες μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω δημογραφικοί παράγοντες: κατηγοριοποίηση του αθλήματος, ηλικία και το αγωνιστικό επίπεδο των αθλητριών. Η κατηγοριοποίηση των αθλημάτων έγινε σε τρία (3) επίπεδα: ομαδικά ή ατομικά, χαμηλό ή υψηλό επίπεδο επαφής αθλήτριας με προπονητή κατά την προπόνηση (Nielsen, 2001) και ανδροπρεπή, θηλυπρεπή ή ουδέτερα αθλήματα (Koivula, 1995). Ως εξαρτημένες μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν (α) οι απόψεις των αθλητριών πάνω σε τρόπους επικοινωνίας προπονητών και προπονητριών, (β) τα βιώματα τους αναφορικά με τρόπους συμπεριφοράς προπονητών και προπονητριών και

(γ) τα βιώματά τους αναφορικά με ανεπιθύμητες συμπεριφορές που εκδηλώνονται από άνδρες και γυναίκες εντός και εκτός αθλητικού χώρου.

Στατιστική ανάλυση

Τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη βοήθεια του προγράμματος Statistical Package for Social Sciences 10.0 for Windows. Μέσω της Περιγραφικής Στατιστικής δόθηκε ο μεγαλύτερος όγκος των δεδομένων δίνοντας ταυτόχρονα και το προφίλ των συμμετεχόντων. Στην συνέχεια έγιναν στατιστικές αναλύσεις χ^2 για τη διερεύνηση πιθανών διαφορών ανάμεσα στους δημογραφικούς παράγοντες (αγωνιστικό επίπεδο και είδος αθλήματος) σχετικά με τις τρεις (3) εξαρτημένες μεταβλητές: (τις εμπειρίες συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες, τα βιώματα συμπεριφορών από προπονητές και προπονήτριες και τα βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών από άνδρες και γυναίκες, εντός και εκτός αθλητισμού).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η σε βάθος διεύρυνση των γνώσεών μας γύρω από τις σχέσεις μεταξύ αθλητριών και προπονητών/τριών στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, διερευνήθηκαν κάποιες απόψεις και εμπειρίες Ελληνίδων αθλητριών όσο αφορά τις συνεργασίες τους με άνδρες και γυναίκες προπονητές σε γήπεδα και γυμναστήρια, καθώς επίσης τους λόγους που εκλάμβαναν οι αθλήτριες ως ανασταλτικούς για τη μελλοντική τους ενασχόληση στο χώρο του αθλητισμού. Το κεφάλαιο αυτό, το οποίο περιγράφει τα αποτελέσματα της έρευνας, χωρίζεται σε τρία μέρη:

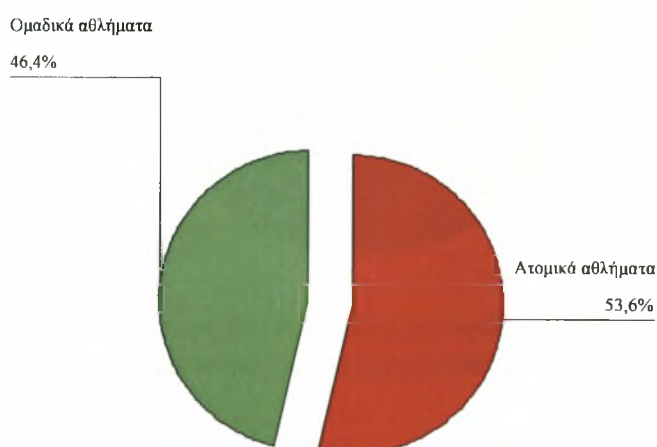
1. Ανάλυση των δημογραφικών χαρακτηριστικών
2. Συχνότητες και διαφορές:
 - 2.1. Θέσεις που αφορούν προπονητές και προπονήτριες
 - 2.1.1. Σχέση αγωνιστικού επίπεδου αθλητριών και είδους αθλήματος με θέσεις που αφορούν προπονητές και προπονήτριες.
 - 2.2. Βιώματα συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες
 - 2.2.1. Σχέση αγωνιστικού επίπεδου αθλητριών και είδους αθλήματος με τα βιώματα συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες.
 - 2.3. Βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών
 - 2.3.1. Σχέση αγωνιστικού επιπέδου αθλητριών και είδους αθλήματος με τα βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών από προπονητές και προπονήτριες.
3. Ανασταλτικοί λόγοι ενασχόλησης Ελληνίδων αθλητριών με την προπονητική, τη διαίτησία και τη διοίκηση του αθλητισμού

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

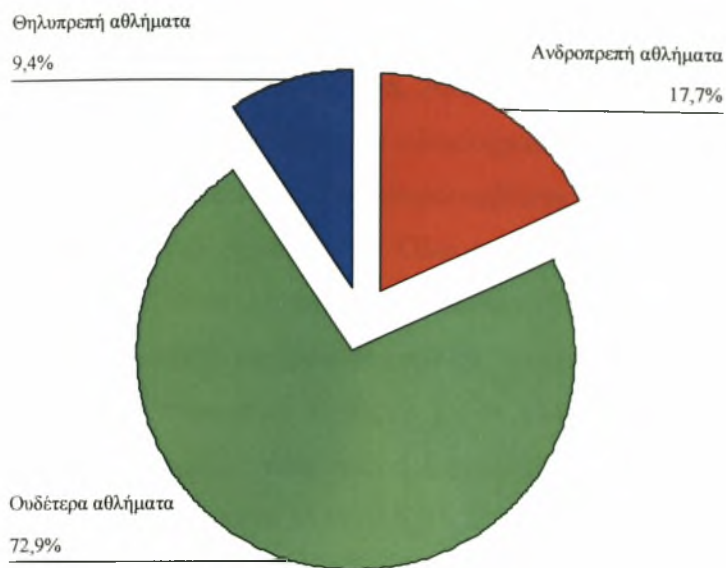
Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου αποτελούνταν από δημογραφικές ερωτήσεις που αφορούσαν το είδος του αθλήματος, το αγωνιστικό επίπεδο στο οποίο αγωνίστηκαν τα τελευταία 1-2 χρόνια, το αγωνιστικό επίπεδο (ελίτ – μη ελίτ), τον αριθμό των προπονήσεων μέσα στην εβδομάδα, την ηλικία, την οικονομική κατάσταση, το φύλο τωρινού προπονητή αλλά και τον αριθμό των προπονητών και προπονητριών κατά τη διάρκεια της αθλητικής καριέρας τους. Τα αποτελέσματα καθώς και οι κατηγοριοποιήσεις που προέκυψαν από αυτές π.χ. χαμηλό υψηλό επίπεδο επαφής αθλήτριας με προπονητή/τρια κατά την προπόνηση και ανδρeπρεπή, θηλυπρεπή ή ουδέτερο άθλημα παρουσιάζονται συνοπτικά στους ακόλουθους πίνακες και σχήματα.

Βασικό άθλημα: Οι 181 αθλήτριες που συμμετείχαν στην έρευνα προέρχονταν από τα εξής αθλήματα: Στίβο (N = 51), καλαθοσφαίριση (N = 33), χειροσφαίριση (N = 25), κολύμβηση (N = 12), κωπηλασία (N = 10), πετοσφαίριση (N = 9), ξιφασκία (N = 8), ενόργανη γυμναστική (N = 8), χιονοδρομία (N = 7), σόφτμπολ (N = 5), λοιπά αθλήματα (άρση βαρών, χορό, ποδόσφαιρο, ιππασία, πολεμικές τέχνες, καγιάκ και τένις (N = 8).

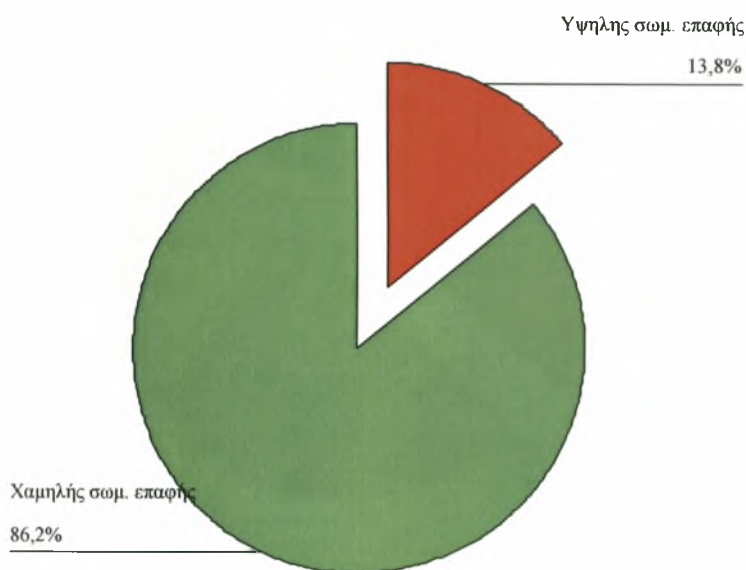
Οι κατηγοριοποιήσεις των αθλημάτων που προέκυψαν ήταν: (α) ατομικά (N = 97) και ομαδικά (N = 84), (β) ανδρeπρεπή (N = 32), θηλυπρεπή (N = 17) και ουδέτερα (N = 132) και (γ) υψηλής σωματικής επαφής αθλήτριας με προπονητή/τρια (N = 25) και χαμηλής σωματικής επαφής (N = 156).

Σχήμα 1: Κατανομή του δείγματος ως προς την κατηγοριοποίηση των αθλημάτων σε ατομικά και ομαδικά.

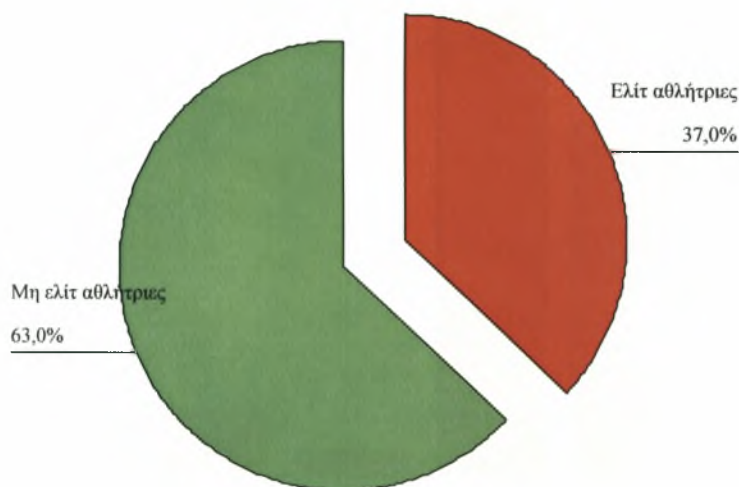

Σχήμα 2: Κατανομή του δείγματος ως προς ανδροπρεπή, θηλυπρεπή και ουδέτερα με βάση την κατηγοριοποίηση αθλημάτων της Κοίνυλα (1995).

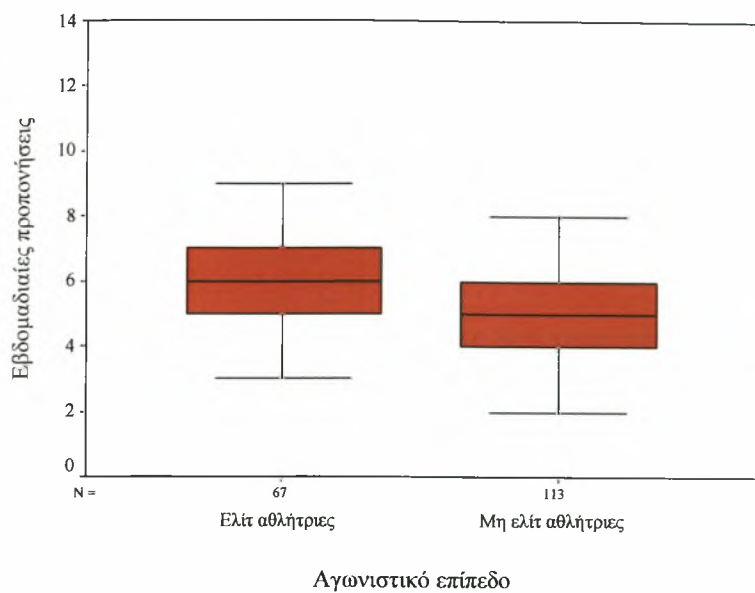

Σχήμα 3: Κατανομή του δείγματος ως προς αθλήματα υψηλής και χαμηλής σωματικής επαφής με βάση την κατηγοριοποίηση της Nielsen (2001).

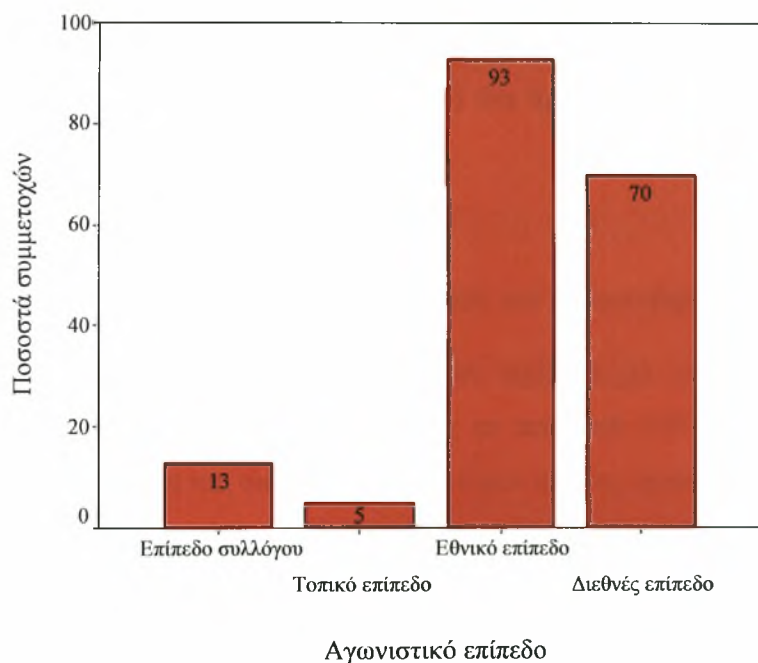
Αγωνιστικό επίπεδο: Οι αθλήτριες κατηγοριοποιήθηκαν λαμβάνοντας υπόψη το επίπεδο αγώνων που συμμετείχαν κατά την τελευταία διετία και τον αριθμό προπονήσεων που έκαναν σε εβδομαδιαία βάση. Ακολουθώντας την κατηγοριοποίηση των Fasting & Knappe (2005) στην έρευνα που ολοκληρώθηκε στην Τσεχία στην κατηγορία υψηλού αγωνιστικού επιπέδου (ελίτ) συμπεριλαμβάνονται όσες αθλήτριες συμμετείχαν κατά τα τελευταία 1 - 2 χρόνια σε Ολυμπιακούς αγώνες ή/και Παγκόσμια/Ευρωπαϊκά Πρωταθλήματα/Κύπελλα και προπονούνταν 4 και περισσότερες φορές την εβδομάδα ($N = 67$). Ενώ στην κατηγορία μη-ελίτ συμπεριλαμβάνονται οι αθλήτριες που δεν πληρούσαν το παραπάνω κριτήριο ($N = 114$). Ο μέσος όρος των προπονήσεων των αθλητριών στο σύνολό τους ήταν 5,5 φορές/εβδομάδα ($T.A. = 1,93$), όπου για την ομάδα των ελίτ αθλητριών ήταν $M.O. = 6,2 \pm 2,1$ και για την ομάδα των μη-ελίτ $M.O. = 5,1 \pm 1,7$. Ενώ το υψηλότερο επίπεδο αγωνιστικής τους συμμετοχής στα 1-2 τελευταία χρόνια κυμαινόταν σε επίπεδο συλλόγου 7,2% τοπικό 2.8%, εθνικό 51.4% και διεθνές 37%.

Σχήμα 4: Κατανομή του δείγματος ως προς το αγωνιστικό επίπεδο

Σχήμα 5: Κατανομή του δείγματος ως προς το αγωνιστικό επίπεδο και τον αριθμό των προπονήσεων/εβδομάδα.

Σχήμα 6: Κατανομή του δείγματος ως προς το υψηλότερο αγωνιστικό επίπεδο συμμετοχής στα 1-2 τελευταία χρόνια.

Ηλικία-Ενασχόληση-Οικονομική κατάσταση: Η ηλικία των αθλητριών κυμαινόταν από 15 έως 35 χρονών με Μ.Ο. = 21,77 ± 3,4, το 77,3% ήταν φοιτήτριες, το 14,4% εργαζόμενες και ένα 8,3% άνεργες. Ενώ ως κύριο (N = 131) οικονομικό πόρο αναφέρουν την οικογένεια σε ποσοστό 72,4%, δευτερεύοντα (N = 34) την υποστήριξη συλλόγου σε ποσοστό 18,8% και τριτεύοντα (N = 15) τα σώματα ασφαλείας σε ποσοστό 8,3%.

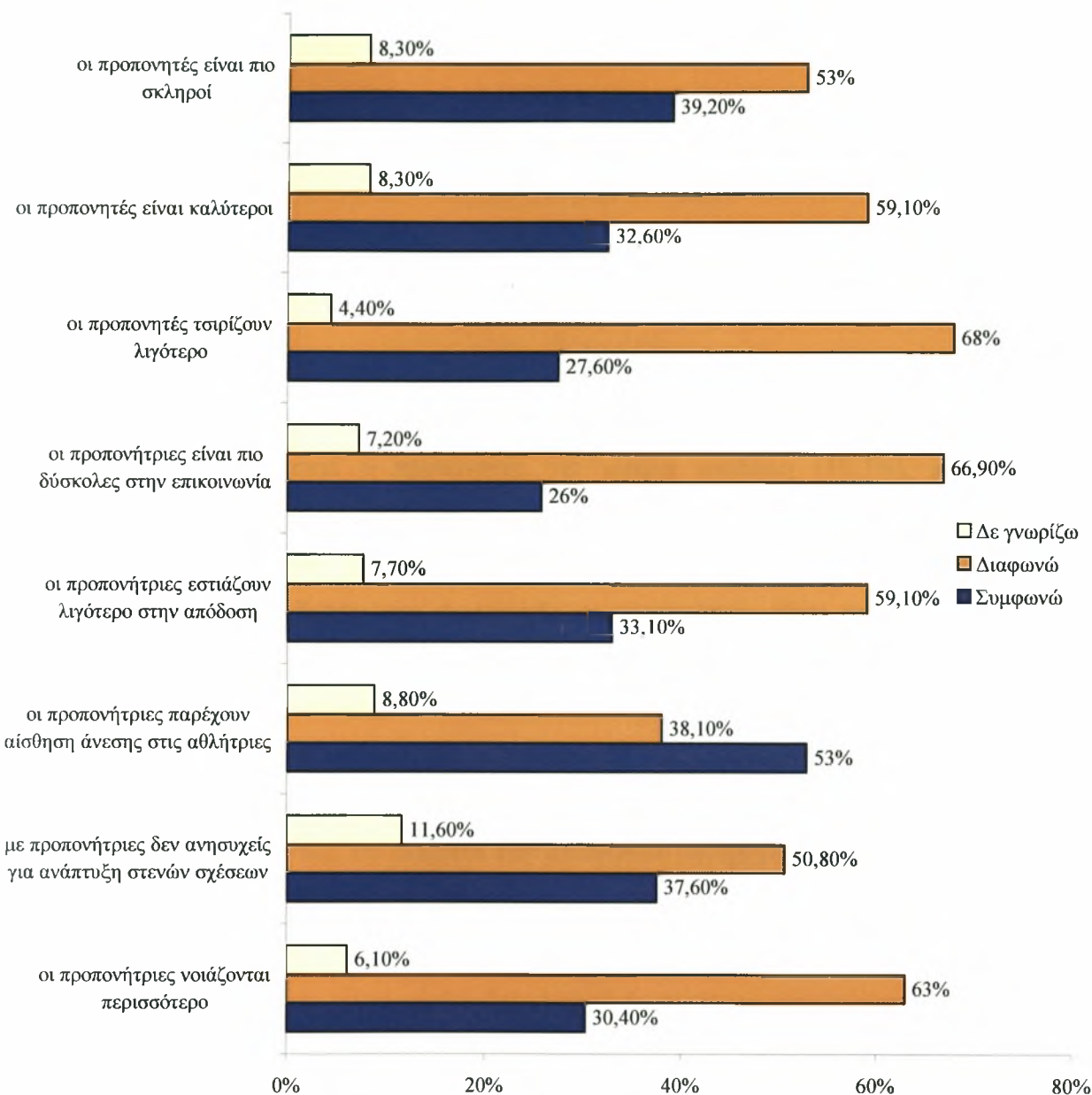
Προπονητικό υπόβαθρο: Το φύλο του τωρινού προπονητή/τριας για τις αθλήτριες ήταν άνδρες σε ποσοστό 70,2% (N = 127) και γυναίκες σε ποσοστό 24,9% (N = 45), ενώ ένα ποσοστό 5% (N = 9) δήλωσε ότι δεν είχε προπονητή. Ο αριθμός των προπονητών/τριών που είχαν κατά τη διάρκεια της αθλητικής τους καριέρας ήταν κατά μέσο όρο 4,1 προπονητές (Τ.Α. = 3,2) και 2,1 προπονήτριες (Τ.Α. = 1,3). Το 22,7% των αθλητριών (N = 41) είχαν δύο (2) προπονητές, το 20,4% (N = 37) τρεις (3) προπονητές και ένα 14,9% των αθλητριών είχαν πέντε (5) προπονητές. Αντίστοιχα το 35,4% (N = 64) των αθλητριών δεν είχαν ποτέ γυναίκα προπονήτρια, το 27,6% (N = 50) είχαν μία (1) και το 18,2% (N = 33) είχαν δύο (2) προπονήτριες. Αναφορικά με την προτίμησή τους ως προς το φύλο του προπονητή/τριας το 54% (N = 99) των αθλητριών δήλωσαν ότι δεν είχαν προτίμηση, το 36,5% (N = 66) ότι προτιμούσαν άνδρες και το 8,3% (N = 15) γυναίκες προπονήτριες.

Συχνότητες και διαφορές

Θέσεις που αφορούν προπονητές και προπονήτριες

Οι απαντήσεις των αθλητριών σχετικά με τους τρόπους επικοινωνίας των προπονητών έδειξαν ότι οι αθλήτριες σε ποσοστό 53% διαφωνούν με τη θέση ότι 'οι προπονητές είναι πιο σκληροί και απότομοι από τις προπονήτριες', ενώ σε ποσοστό 68% διαφωνούν με τη θέση ότι οι προπονητές 'τσιρίζουν λιγότερο από τις προπονήτριες'. Επίσης σε μεγάλο ποσοστό 59,1% οι αθλήτριες διαφωνούν με τη θέση ότι οι προπονητές 'είναι καλύτεροι από τις προπονήτριες'. Αντίστοιχα, οι αθλήτριες δήλωσαν σε ποσοστό 63% πως διαφωνούν με τη θέση ότι 'οι προπονήτριες νοιάζονται περισσότερο από ότι οι προπονητές για τις αθλήτριες τους ως άτομα'. Επίσης διαφωνούν σε ποσοστό περίπου 51% ότι 'με τις προπονήτριες δεν χρειάζεται να ανησυχείς για την ανάπτυξη στενών προσωπικών σχέσεων' σε ποσοστό 59% διαφωνούν ότι 'οι προπονήτριες εστιάζουν λιγότερο στην απόδοση' και στο ότι 'είναι πιο δύσκολο να επικοινωνήσεις με προπονήτριες από ότι με προπονητές' σε ποσοστό 66,9%. Τέλος, σε ποσοστό 53% οι αθλήτριες πιστεύουν ότι 'οι γυναίκες και τα κορίτσια νιώθουν πιο άνετα με τις

προπονήτριες'. Το Σχήμα 7 παρουσιάζει τις απαντήσεις των αθλητριών αναφορικά με τις θέσεις που αφορούν τη συνεργασία τους με προπονητές και προπονήτριες.

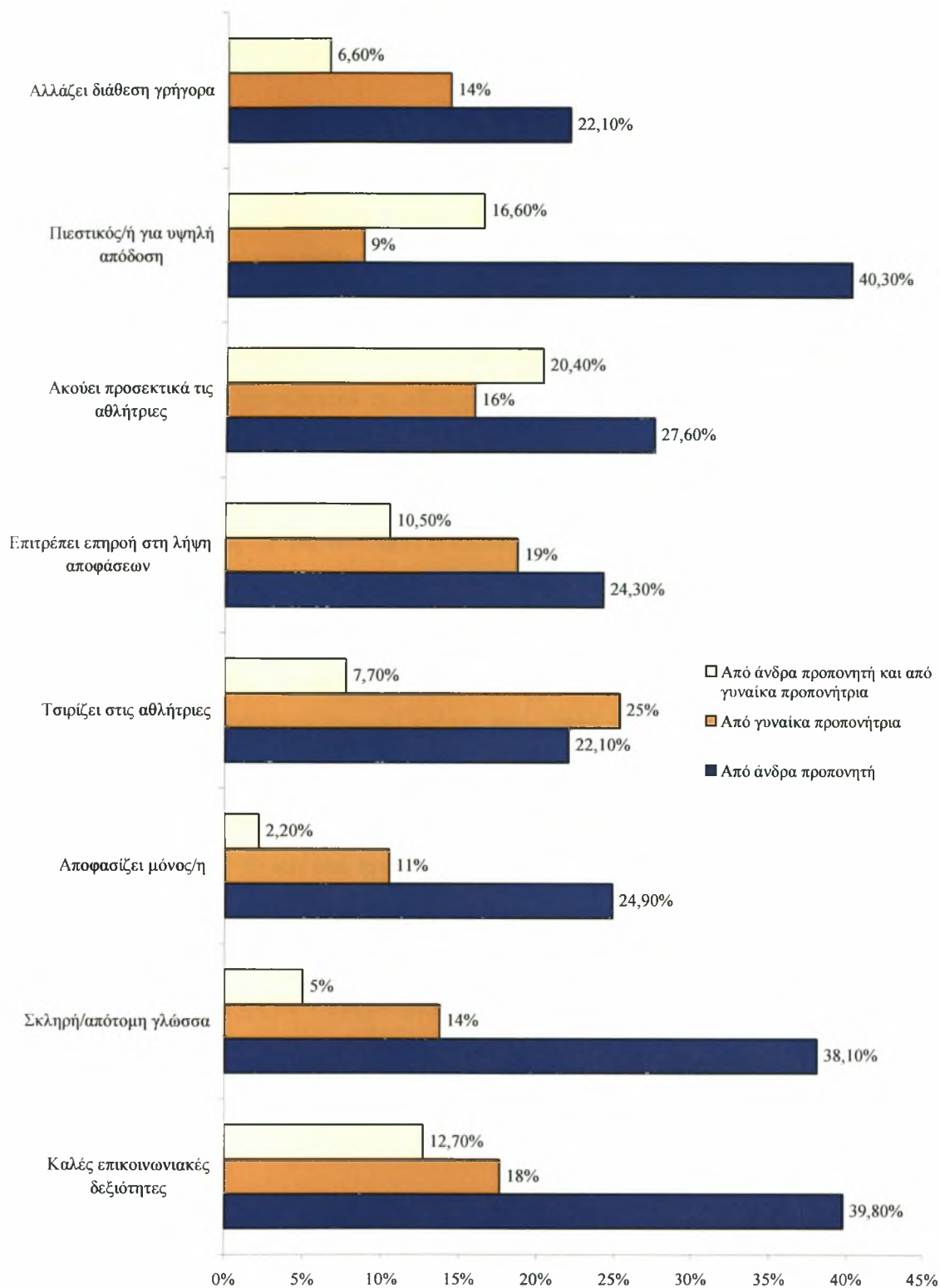
Σχήμα 7: Απαντήσεις των αθλητριών σχετικά με τις θέσεις που αφορούν τη συνεργασία με προπονητές και προπονήτριες.

Σχέση αγωνιστικού επίπεδου και είδους αθλήματος με θέσεις που αφορούν τη συνεργασία με προπονητές και προπονήτριες.

Αναλύσεις χ^2 έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < .05$) ανάμεσα σε ελίτ και μη-ελίτ αθλήτριες ως προς τις ακόλουθες θέσεις που αφορούν προπονητές και προπονήτριες: (α) οι προπονήτριες νοιάζονται περισσότερο από τους προπονητές για τις αθλήτριες σαν άτομα ($\chi^2 (1, N = 103) = 6.83, p = .009$), και (β) είναι πιο δύσκολο να επικοινωνήσεις με προπονήτριες από ότι με προπονητές ($\chi^2 (1, N = 99) = 5.73, p = .017$), με τις ελίτ αθλήτριες να εμφανίζουν υψηλότερες τιμές από ότι οι μη-ελίτ. Στατιστικά σημαντικές διαφορές ωστόσο δε βρέθηκαν ανάμεσα στις κατηγοριοποιήσεις των αθλημάτων.

Βιώματα συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες.

Όσον αφορά τρόπους συμπεριφοράς που έχουν βιώσει στη συνεργασία τους με προπονητές και προπονήτριες, οι αθλήτριες παραθέτουν τα μεγαλύτερα ποσοστά στα ακόλουθα: πίεση που ασκεί ο προπονητής για υψηλή απόδοση (40,3%), καλές επικοινωνιακές δεξιότητες (39,8%) και χρήση σκληρής/απότομης γλώσσα (38,1%). Αντίστοιχα τα υψηλότερα ποσοστά συχνότητων που αναφέρουν για τρόπους συμπεριφοράς που έχουν βιώσει στη συνεργασία με προπονήτριες είναι τα ακόλουθα: τσιρίζουν στις αθλήτριες (25,4%), επιτρέπουν την επιρροή των αθλητριών στη λήψη αποφάσεων (19%) και επιδεικνύουν καλές επικοινωνιακές δεξιότητες (17,7%). Παρόμοια, οι αθλήτριες αναγνώρισαν ότι οι προπονητές και οι προπονήτριες: τσιρίζουν στις αθλήτριες (22,1% και 25,4%), επιτρέπουν την επιρροή των αθλητριών στη λήψη αποφάσεων (24,3% και 19%). Τα βιώματα των αθλητριών συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες παρουσιάζονται στο Σχήμα 8.

Σχήμα 8: Απαντήσεις αθλητριών αναφορικά με συμπεριφορές που έχουν βιώσει στη συνεργασία τους με προπονητές και προπονήτριες

Σχέση αγωνιστικού επίπεδου αθλητριών και είδους αθλήματος με τα βιώματα συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες.

Αναλύσεις χ^2 έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($p < .05$) μεταξύ αθλητριών ατομικών/ομαδικών και υψηλής/χαμηλής σωματικής επαφής αθλημάτων αναφορικά με συμπεριφορές που είχαν βιώσει κυρίως από προπονητές. Πιο συγκεκριμένα, αθλήτριες ατομικών αθλημάτων δήλωσαν ότι είχαν περισσότερα βιώματα συνεργασίας όπως ‘καλές επικοινωνιακές δεξιότητες’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 12.81, p = .012$), που ‘επιτρέπουν τις αθλήτριες να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 20.14, p = .000$), ‘ακούν προσεκτικά τις αθλήτριες’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 11.20, p = .024$) και ‘πιέζουν για υψηλή απόδοση’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 14.75, p = .005$). Για τις προπονήτριες ανέφεραν περισσότερα βιώματα, έναντι των ομαδικών αθλημάτων αναφορικά με το ότι ‘τσιρίζουν στις αθλήτριες’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 13.98, p = .007$).

Οι αθλήτριες ομαδικών αθλημάτων αντίστοιχα κατέγραψαν περισσότερα βιώματα συνεργασίας με προπονητές που χρησιμοποιούν ‘σκληρή και απότομη γλώσσα’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 15.65, p = .004$), ‘αποφασίζουν τα πάντα μόνοι’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 9.81, p = .044$) και ‘αλλάζουν διάθεση γρήγορα’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 18.18, p = .001$). Επίσης, αθλήτριες προερχόμενες από αθλήματα χαμηλής σωματικής επαφής κατά τη προπόνηση δήλωσαν περισσότερα βιώματα από προπονήτριες που ‘τσιρίζουν στις αθλήτριες’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 11.87, p = .018$) και από προπονητές που ‘πιέζουν για υψηλή απόδοση’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 15.39, p = .004$). Τέλος, αθλήτριες υψηλού αγωνιστικού επιπέδου διέφεραν σημαντικά έχοντας περισσότερα βιώματα από προπονητές που χρησιμοποιούν ‘σκληρή και απότομη γλώσσα’ ($\chi^2 (4, N = 181) = 14.09, p = .007$).

Βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών

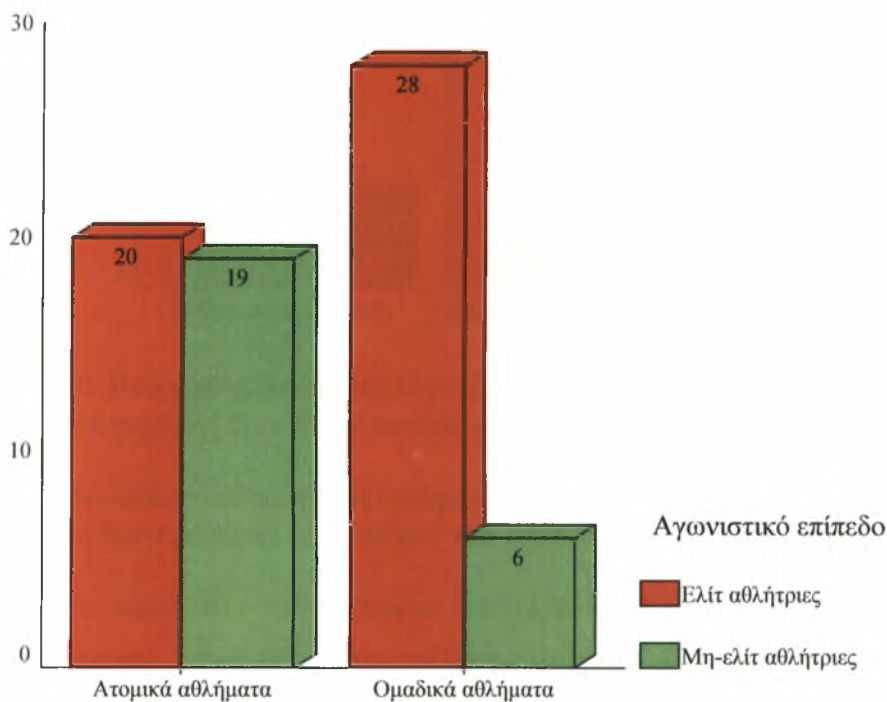
Για την υψηλότερη εμπιστευτικότητα έγινε ομαδοποίηση των ατόμων (εντός και εκτός αθλητισμού), από τα οποία οι αθλήτριες αναφέρουν βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών που σχετίζονται με το φαινόμενο της σεξουαλικής παρενόχλησης. Το συνολικό ποσοστό των αναφερόμενων βιωμάτων βρέθηκε στο 71%, ενώ υψηλότερα ποσοστά βιωμάτων καταγράφηκαν από άτομα εκτός αθλητισμού 60,8% από ότι εντός αθλητισμού 50,3%. Επιπρόσθετα, οι αθλήτριες κατέγραψαν ότι τα βιώματα σεξουαλικής παρενόχλησης προήλθαν σε ποσοστό 69,1% από άνδρες και σε ποσοστό 30,4% από γυναίκες.

Πίνακας 1. Συχνότητα εμφάνισης και ποσοστά αναφερόμενων από τις αθλήτριες βιωμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης.

	Συχνότητα εμφάνισης	Ποσοστό Εμφάνισης
Συνολικός αριθμός βιωμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης	129	71,3%
Από άτομα εντός αθλητισμού	91	50,3%
Από άτομα εκτός αθλητισμού	110	60,8%
Από άνδρες	125	69,1%
Από γυναίκες	55	30,4%

Σχέση αγωνιστικού επίπεδου αθλητριών και είδους αθλήματος με βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών από προπονητές και προπονήτριες

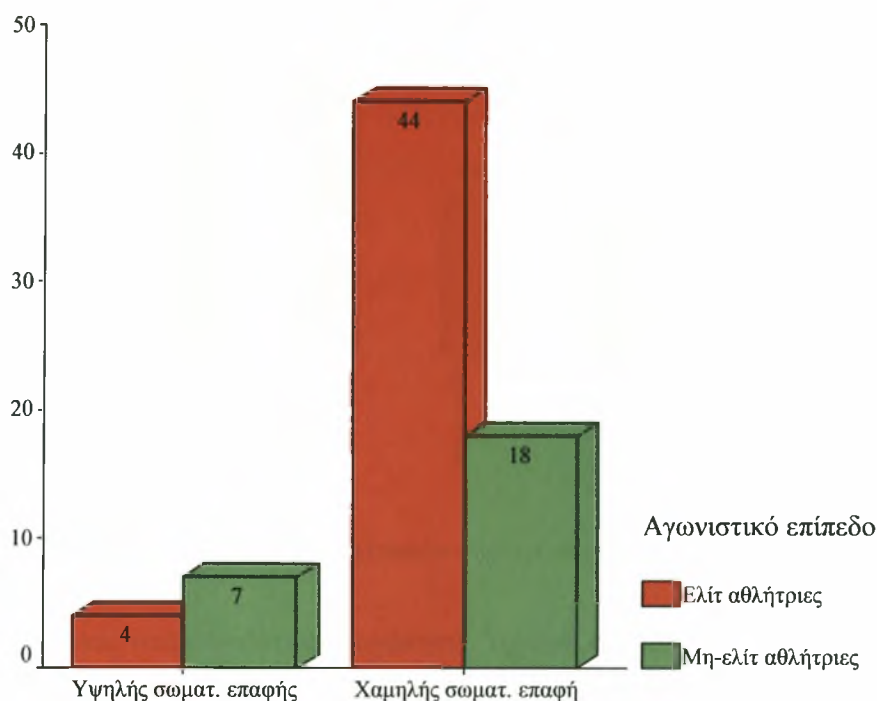
Για τη διαπίστωση συσχέτισης ανάμεσα στο σύνολο των βιωμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης και τους δυο ανεξάρτητους παράγοντες αγωνιστικό επίπεδο και την κατηγοριοποίηση των αθλημάτων σε ατομικά και ομαδικά έγιναν αναλύσεις χ^2 οι οποίες διαπίστωσαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ($s = 0,005$, $p < 0,5$) ανάμεσα σε αθλήτριες που άνηκαν στο αγωνιστικό επίπεδο των ελίτ (48) και στις μη-ελίτ (25), αλλά και ανάμεσα σε ομαδικά (34) και ατομικά (39) αθλήματα. Οι διαφορές αυτές απεικονίζονται στο συνοδευόμενο Σχήμα 9.

Σχήμα 9: Βιώματα σεξουαλικής παρενόχλησης σε ελίτ και μη-ελίτ αθλήτριες σε ομαδικά και ατομικά αθλήματα.

Ως προς την κατηγοριοποίηση των αθλημάτων σε ανδροπρεπή, θηλυπρεπή, ουδέτερα και το αγωνιστικό επίπεδο, οι αναλύσεις χ^2 δεν έδειξαν στατιστικά σημαντικές ($p > 0,5$) διαφοροποιήσεις στη συχνότητα βιωμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης που αναφέρθηκαν από τις αθλήτριες. Ως προς την κατηγοριοποίηση των αθλημάτων σε υψηλής και χαμηλής σωματικής επαφής και το αγωνιστικό επίπεδο, οι αναλύσεις χ^2 έδειξαν στατιστικά σημαντικές ($s = 0,026$, $p < 0,5$) διαφοροποιήσεις στη συχνότητα εμφάνισης βιωμάτων σεξουαλικής παρενόχλησης κατά τις αθλήτριες. Πιο αναλυτικά, ο συνολικός αριθμός των αναφερόμενων βιωμάτων ήταν 11 σε αθλήματα που χαρακτηρίζονται υψηλής σωματικής επαφής (4 από ελίτ και 7 από μη-ελίτ αθλήτριες) και

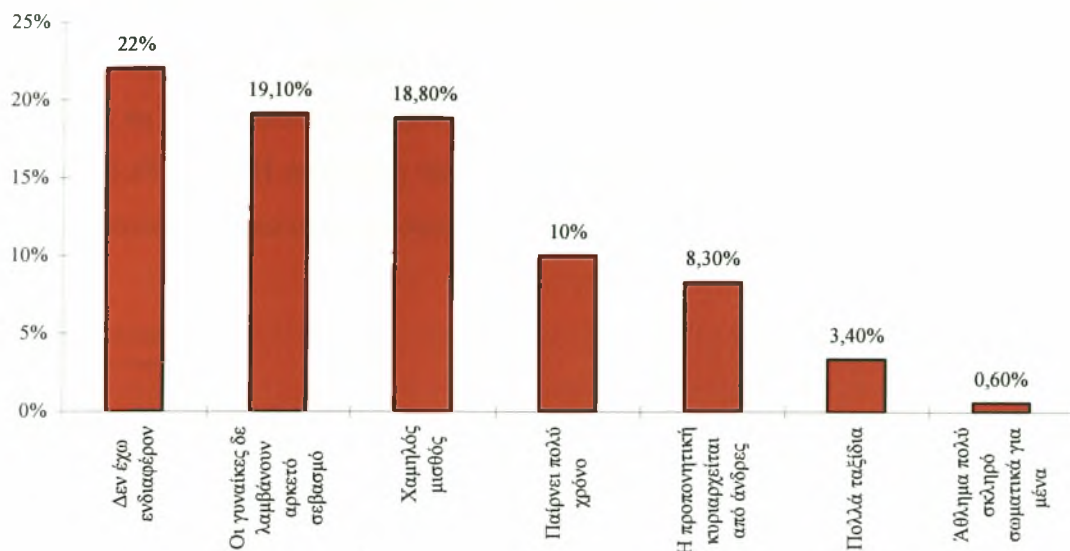
62 σε χαμηλής σωματικής επαφής αθλήματα (44 και 18). Οι διαφορές αυτές απεικονίζονται στο συνοδευόμενο Σχήμα 10.

Σχήμα 10: Βιώματα σεξουαλικής παρενόχλησης σε ελίτ και μη-ελίτ αθλήτριες, σε υψηλής και χαμηλής σωματικής επαφής αθλήματα.

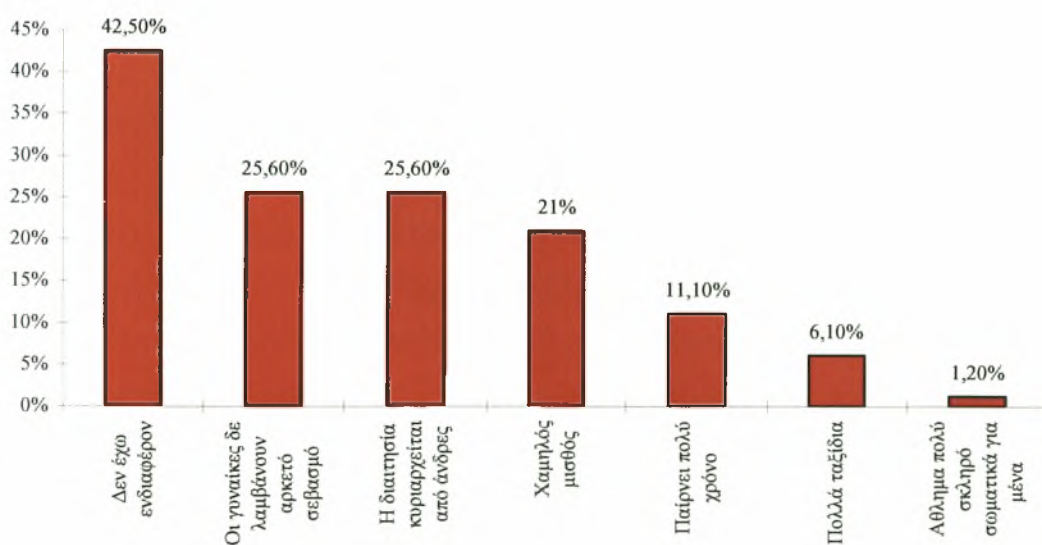
Ανασταλτικοί λόγοι ενασχόλησης Ελληνίδων αθλητριών με την προπονητική, τη διατροφή και τη διοίκηση του αθλητισμού

Τα παρακάτω αποτελέσματα αφορούν το ποσοστό εκείνο των αθλητριών που στην ερώτηση "σχεδιάζεις στο μέλλον να γίνεις προπονήτρια, κριτής/διαιτητής ή αθλητικό στέλεχος" έδωσαν αρνητική απάντηση. Στη συνέχεια τους ζητήθηκε να παραθέσουν με σειρά σημαντικότητας τους τρεις (3) βασικούς λόγους που εκλαμβάνανε η κάθε μια ως ανασταλτικούς. Αναφορικά με την ερώτηση αν σχεδίαζαν να γίνουν ή να συνεχίσουν με την προπονητική, 113 (62,4%) αθλήτριες απάντησαν θετικά και 68 (37,6%) αρνητικά παραθέτοντας ως τρεις (3) βασικότερους λόγους: (α) την έλλειψη ενδιαφέροντος σε ποσοστό 22%, (β) τη διαπίστωση ότι οι γυναίκες προπονήτριες δε λαμβάνουν αρκετό σεβασμό (19,1%) και (γ) το γεγονός ότι ο μισθός είναι πολύ χαμηλός (18,8%). Η κατάταξη των ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με την προπονητική απεικονίζονται στο Σχήμα 11.

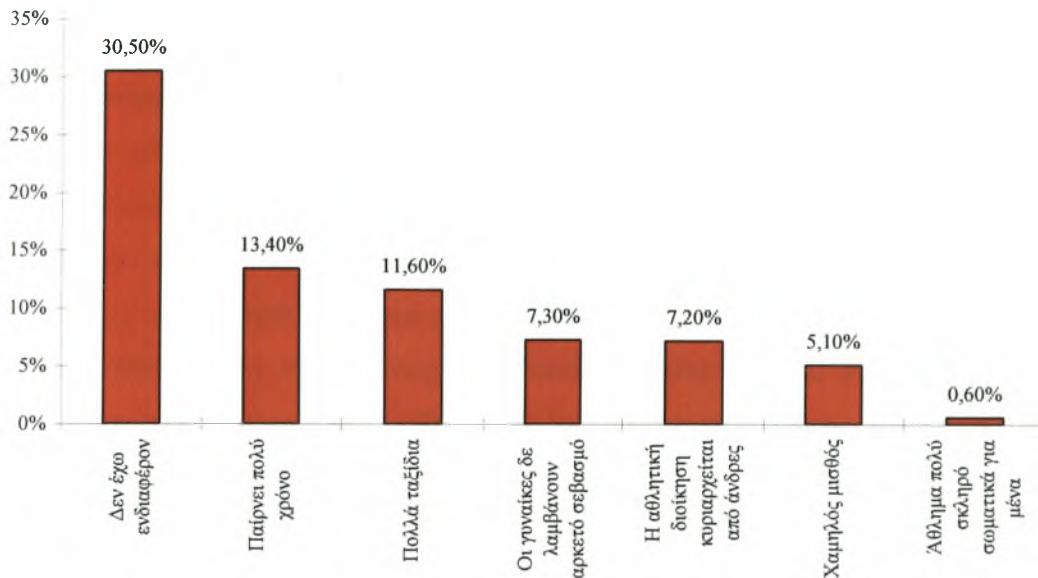
Σχήμα 11: Συνολική κατάταξη ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με την προπονητική

Ακολουθώντας στην αντίστοιχη ερώτηση "σχεδιάζεις να γίνεις ή να συνεχίσεις ως αθλητικός κριτής/διατητής", 76 (42%) αθλήτριες απάντησαν θετικά και 108 (57,5%) αρνητικά παραθέτοντας τους ως τρεις (3) βασικότερους λόγους: (α) την έλλειψη ενδιαφέροντος σε ποσοστό 42,5%, (β) τις διαπιστώσεις ότι οι γυναίκες κριτές/διαιτητές δε λαμβάνουν αρκετό σεβασμό και ότι η διαιτησία κυριαρχείται από άνδρες (25,6%) και (γ) το γεγονός ότι ο μισθός είναι πολύ χαμηλός (21%). Η κατάταξη των ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με τη διαιτησία απεικονίζεται στο Σχήμα 12.

Σχήμα 12: Συνολική κατάταξη ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με τη διαιτησία.

Τέλος στην αντίστοιχη ερώτηση "σχεδιάζεις να γίνεις ή να συνεχίσεις ως αθλητικό στέλεχος", 106 (58,6%) αθλήτριες απάντησαν θετικά και 75 (41,4%) αρνητικά παραθέτοντας ως 3 βασικότερους λόγους: (α) την έλλειψη ενδιαφέροντος σε ποσοστό 30,5%, (β) τη διαπίστωση ότι παίρνει πολύ χρόνο (13,40%) και (γ) το ότι απαιτεί πολλά ταξίδια (11,6%) και Η κατάταξη των ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με την αθλητική διοίκηση απεικονίζεται στο Σχήμα 13.

Σχήμα 13: Συνολική κατάταξη ανασταλτικών παραγόντων ενασχόλησης με την αθλητική διοίκηση.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκαν βιώματα και απόψεις Ελληνίδων αθλητριών σχετικές με τρόπους επικοινωνίας και συμπεριφοράς που εκδηλώνονται από προπονητές και προπονήτριες τους και εξετάστηκαν πιθανές διαφορές μεταξύ ελίτ και μη-ελίτ αθλητριών αλλά και μεταξύ αθλητριών που προπονούνται και αγωνίζονται σε διαφορετικές κατηγορίες αθλημάτων. Η κατηγοριοποίηση των αθλημάτων αφορούσε τρία (3) επίπεδα: ατομικά ή ομαδικά, χαμηλού ή υψηλού επιπέδου σωματικής επαφής αθλήτριας με προπονητή κατά την προπόνηση και ανδροπρεπή, θηλυπρεπή ή ουδέτερα αθλήματα βασιζόμενη στην καταγραφή ποσόστωσης/κατανομής φύλου των ενεργών αθλητών και αθλητριών σε κάθε άθλημα. Η διερεύνηση τυχόν διαφορών των αθλητριών ως προς τις θέσεις που αφορούν προπονητές και προπονήτριες έδειξε σημαντικές διαφορές ως προς το αγωνιστικό επίπεδο και όχι ως προς τη κατηγοριοποίηση των αθλημάτων που προέρχονταν οι συμμετέχουσες αθλήτριες. Αντίστοιχα, ως προς τα βιώματα συνεργασίας με προπονητές και προπονήτριες εντοπίστηκαν σημαντικές διαφορές μόνο ως προς την κατηγοριοποίηση των αθλημάτων σε ατομικά και ομαδικά. Ενώ ως προς τα βιώματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών διαφορές διαπιστώθηκαν και στους δυο ανεξάρτητους παράγοντες το αγωνιστικό επίπεδο και τη κατηγοριοποίηση αθλημάτων.

Εξετάζοντας τη συχνότητα απαντήσεων που αφορούσαν τους τρόπους επικοινωνίας προπονητών, οι αθλήτριες συμφωνούν ότι δεν είναι πιο σκληροί/απότομοι, ωστόσο 'τσιρίζουν' περισσότερο συγκριτικά με τις προπονήτριες ενώ δεν πιστεύουν ότι είναι καλύτεροι από τις προπονήτριες. Η αίσθηση μεγαλύτερης άνεσης συμφωνούν με τα αποτελέσματα των Fastig και Pfister (2000), σε έρευνα που διεξήχθη σε αθλήτριες στη Νορβηγία που έδειξαν να είναι περισσότερο ικανοποιημένες από τη συνεργασία τους με προπονήτριες που κατανοούν τη φύση της γυναίκας και τις ιδιαιτερότητές της. Πιο συγκεκριμένα οι Ελληνίδες αθλήτριες συμφωνούν ότι αισθάνονται περισσότερη άνεση με τις προπονήτριες, όμως διαφωνούν στο ότι νοιάζονται περισσότερο από ότι οι προπονητές, στο ότι δε χρειάζεται να ανησυχούν για την ανάπτυξη στενών σχέσεων, στο ότι εστιάζουν λιγότερο στην απόδοση και στο ότι είναι δύσκολες στην επικοινωνία. Η

εκτίμηση της δυσκολίας στην επικοινωνία με τις προπονήτριες συμφωνεί με τα αποτελέσματα του Haselwood και των συνεργατών του (2005) που αναφέρουν ότι οι προπονήτριες θεωρούνται λιγότερο αποτελεσματικές από ότι οι προπονητές, όσο αφορά το επίπεδο ξεκάθαρης επικοινωνίας. Πιθανολογείται εδώ ότι σχεδόν όσες αθλήτριες πιστεύουν ότι οι προπονητές είναι καλύτεροι απ' τις προπονήτριες (32,6%), στην ερώτηση εκδήλωσης προτίμησης να συνεργαστούν με άνδρα ή γυναίκα, επιθυμούν άνδρα (36,5%). Και ανάλογα το 54% που δε θεωρεί τους άνδρες καλύτερους απ' τις γυναίκες, δεν εκδηλώνει προτίμηση συνεργασίας στο φύλο (59%).

Οι απόψεις των αθλητριών αναφορικά με τους τρόπους επικοινωνίας των προπονητών/τριών διέφεραν μόνο ως προς το αγωνιστικό επίπεδο στο οποίο αγωνίζονταν και όχι ως προς το είδος του αθλήματος, επαληθεύοντας εν μέρη την 1^η ερευνητική υπόθεση. Πιο συγκεκριμένα οι ελίτ αθλήτριες υποστηρίζουν ότι 'οι προπονήτριες νοιάζονται περισσότερο από τους προπονητές για τις αθλήτριες σαν άτομα' και ότι 'είναι πιο δύσκολο να επικοινωνήσεις με προπονήτριες από ότι με προπονητές'. Η αντίληψη ότι οι προπονήτριες νοιάζονται περισσότερο για τον ίδιο τον αθλητή/τρια και τις ιδιαιτερότητες του/της απαντιέται εξίσου από Νορβηγίδες αθλήτριες υψηλού αγωνιστικού επιπέδου, αναγνωρίζοντας ότι οι προπονήτριες είναι καλύτεροι ψυχολόγοι και κατανοούν τη φύση της γυναίκας και τις ιδιαιτερότητες της (Fasting και Pfister 2000). Αντίστοιχα, η Barber (1998) αναφέρει ότι οι προπονήτριες δίνουν μεγάλη σημασία στην βελτίωση του ίδιου του αθλητή/τριας, γεγονός που επαληθεύουν οι Vallee και Bloom (2005) από τη πλευρά των ίδιων των προπονητριών, οι οποίες επιδιώκουν μια σχέση με τον αθλητή/τρια βασισμένη στην αίσθηση φροντίδας όσο αφορά το άτομο το ίδιο, αναγνωρίζοντας τις ιδιαιτερότητες του κάθε αθλητή/τριας ξεχωριστά. Ενώ η αντιλαμβανόμενη από τις αθλήτριες δυσχέρεια σε επίπεδο επικοινωνίας με τις προπονήτριες συναντιέται και σε επίπεδο πανεπιστημιακού αθλητισμού στην έρευνα του Haselwood και των συνεργατών του (2005).

Αναφορικά με τα βιώματα των τρόπων συμπεριφοράς των αθλητριών από προπονητές, φαίνεται ότι από την πλευρά τους υπάρχει πίεση για υψηλή απόδοση, καλές επικοινωνιακές δεξιότητες και χρησιμοποίηση σκληρής και απότομης γλώσσας. Η διαπίστωση ότι οι προπονητές διαθέτουν καλές επικοινωνιακές δεξιότητες βρίσκει σύμφωνο τον Haselwood και τους συνεργάτες του (2005), οι οποίοι αναφέρουν ότι οι προπονητές θεωρούνται ικανοί στο να στέλνουν ξεκάθαρα μηνύματα. Επίσης υποστηρίζεται (Seiler, Kevesligeti & Valley, 1999) ότι όταν οι προπονητές συνεργάζονται προπονητικά με αθλήτριες υιοθετούν συμπεριφορές με περισσότερο θηλυπρεπή στοιχεία

όπως την ικανότητα να ακούνε προσεκτικά. Ενώ σε μικρότερα ποσοστά οι αθλήτριες αναφέρουν το προσεκτικό άκουσμα των αθλητριών, τη λήψη αποφάσεων από τον ίδιο τον προπονητή, την επιρροή των αθλητριών στη λήψη αποφάσεων, το 'τσιρίγμα' και την αλλαγή διάθεσης του προπονητή γρήγορα. Αντίστοιχα βιώματα των αθλητριών από γυναίκες προπονήτριες δείχνουν ότι οι προπονήτριες 'τσιρίζουν', αλλά και επιτρέπουν την επιρροή των αθλητριών στη λήψη αποφάσεων και διαθέτουν καλές επικοινωνιακές δεξιότητες. Σε μικρότερα ποσοστά αναφέρουν ότι οι προπονήτριες ακούνε προσεκτικά τις αθλήτριες, αλλάζουν διάθεση γρήγορα, χρησιμοποιούν σκληρή και απότομη γλώσσα, αποφασίζουν μόνες τους και ασκούν πίεση για υψηλή απόδοση.

Εξετάζοντας πιθανή διαφοροποίηση στα βιώματα συμπεριφορών ως προς το αγωνιστικό επίπεδο και το είδος αθλήματος διαπιστώθηκαν σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε αθλήτριες που προέρχονταν από ατομικά και ομαδικά αθλήματα και όχι ανάμεσα σε ελίτ και μη-ελίτ αθλήτριες. Στα ατομικά αθλήματα οι αθλήτριες βιώνουν καλύτερες επικοινωνιακές δεξιότητες, εμφανίζουν υψηλότερο βαθμό επιρροής στη λήψη αποφάσεων, πιο προσεκτικό άκουσμα από τον προπονητή αλλά και μεγαλύτερη πίεση για υψηλή απόδοση, συγκριτικά με τα ομαδικά αθλήματα. Ενώ αθλήτριες που προέρχονταν από ομαδικά αθλήματα ανέφεραν την χρησιμοποίηση πιο σκληρής/απότομης γλώσσας και πιο συχνής αλλαγής διάθεσης της προπονήτριας συγκριτικά με τα ατομικά αθλήματα. Παρόμοια διαφοροποίηση συμπεριφορών από προπονητές/τριες ανάμεσα σε ομαδικά και ατομικά αναφέρουν οι Hollembeak και Amorose (2005), με τους αθλητές/τριες ατομικών αθλημάτων να νιώθουν μεγαλύτερη άνεση με το προπονητή και να αντιλαμβάνονται μια πιο δημοκρατική συμπεριφορά.

Διερευνώντας τις εμπειρίες των αθλητριών, που συμμετείχαν στην έρευνα, με άνδρες και γυναίκες στα πλαίσια της αθλητικής τους καριέρας διαπιστώθηκαν κρούσματα ανεπιθύμητων συμπεριφορών, που στο σύνολό τους άγγιζαν το υψηλό ποσοστό του 71%, με ψηλότερα ποσοστά βιωμάτων από άτομα έξω από το χώρο του αθλητισμού συγκριτικά με άτομα εμπλεκόμενα σε αυτόν, καθώς επίσης περισσότερες παρενοχλήσεις από άνδρες σε σύγκριση με τις γυναίκες. Το αντίστοιχο ποσοστό βιωμάτων σε έρευνα στην Αυστραλία (Leahy et al., 2002) ήταν 46,4% στον υψηλό αθλητισμό και 25,5% σε επίπεδο σωματείων, με τη πλειοψηφία (96%) των δραστών να είναι άνδρες. Στη Νορβηγία βρέθηκαν σε ποσοστό 28% βιώματα εντός αθλητισμού και 39% εκτός (Fasting et al., 2000), στο Ισραήλ αντίστοιχα 13% από άτομα εντός αθλητισμού και 26,5% εκτός. Στο Καναδά (Kirby & Greaves, 1996) 29,6% σε δείγμα υψηλού αγωνιστικού επιπέδου, ενώ ο McGregor (1998) αναφέρεται σε ποσοστό περίπου 50% στη συναναστροφή τους με

ανθρώπους που εμπλέκονται στο χώρο, ποσοστό υψηλό (2/3 του δείγματος) σε αθλήτριες αναφέρουν και οι Krauchek και Ranson (1999) που όμως αντιλαμβάνονταν σε μεγάλο ποσοστό ότι ήταν μέρος του παιχνιδιού. Βέβαια, ο διαφορετικός τρόπος ορισμού και αξιολόγησης των εμπειριών σεξουαλικής παρενόχλησης στις παραπάνω έρευνες εμποδίζει οποιαδήποτε σύγκριση και γενίκευση επί του θέματος.

Επίσης, στην συγκεκριμένη έρευνα βρέθηκε ότι το αγωνιστικό επίπεδο αλλά και το είδος αθλήματος ως προς τις κατηγοριοποιήσεις σε ατομικά/ομαδικά και υψηλής/χαμηλής σωματικής επαφής κατά τη προπόνηση διαφοροποιούν την εμφάνιση βιωμάτων ανεπιθύμητων συμπεριφορών. Υψηλότερα ποσοστά βιωμάτων ως προς το αγωνιστικό επίπεδο αναφέρονται σε αθλητές και αθλήτριες υψηλού αγωνιστικού επιπέδου (Leahy et al., 2002), όπως επίσης και Νορβηγίδες αθλήτριες (Fasting et al., 2000; 2003). Ενώ ως προς το είδος του αθλήματος τα αποτελέσματα της έρευνας διαφοροποιούνται με αυτά των Fasting και συνεργατών της (2004) που διαπίστωσαν ότι αθλήτριες που προέρχονταν από ανδροκρατούμενα αθλήματα εμφάνιζαν περισσότερα βιώματα σε σχέση με τις συναθλήτριες τους σε γυναικοκρατούμενα και ουδέτερα αθλήματα, ενώ δεν βρήκαν διαφορές ανάμεσα στα ατομικά και ομαδικά.

Όσο αφορά τους ανασταλτικούς παράγοντες που εκλάμβαναν οι αθλήτριες για τη ενασχόλησή τους με το χώρο της προπονητικής, ανέφεραν ως σπουδαιότερους την έλλειψη ενδιαφέροντος, τη διαπίστωση ότι οι γυναίκες προπονήτριες δε λαμβάνουν αρκετό σεβασμό και ότι ο μισθός είναι πολύ χαμηλός. Η διαπίστωση ότι στο χώρο της προπονητικής οι γυναίκες δεν λαμβάνουν αρκετό σεβασμό συμφωνεί με τη Scraton και τους συνεργάτες της (2005) όπου αναφέρουν ότι η προπονητική είναι ένας χώρος που κυριαρχείται από άνδρες και μειωτικά σχόλια ως προς τις ικανότητες μιας υποψήφιας προπονήτριας δρουν αποτρεπτικά για την ένταξή της στο χώρο της προπονητικής. Επίσης η έλλειψη απαιτούμενου σεβασμού που λαμβάνουν διαφαίνεται μέσα από την μειωμένη συμμετοχή της στη λήψη αποφάσεων και διαχείρισης θέσεων ελέγχου δεδομένων (Inglis, Danylchuk & Pastore, 2000). Παρόμοιους λόγους μειωμένης εμπλοκής των γυναικών παραθέτονται και σε έρευνα στο Καναδά (Stoesser, 1993) όπως η ύπαρξη κοινωνικών στερεότυπων αδυναμίας καθώς και οι κοινωνικές επιδράσεις που την αποτρέπουν να δώσει την ίδια προτεραιότητα στον αγωνιστικό αθλητισμό. Η φράση «η ίδια η σύσταση και η φιλοσοφία που επικρατεί στους αθλητικούς οργανισμούς έχει δομηθεί και ανορθωθεί από άνδρες για άνδρες» (Hovden 1999) δίνει πλήρη εικόνα της εκτιμώμενης θέσης της γυναίκας στο χώρο του αθλητισμού, που δεν είναι άλλη παρά πατριαρχική (Knoppers, Mayer, Ewing & Forrest, 1991).

Αντίστοιχα, οι παράγοντες έλλειψη ενδιαφέροντος, οι διαπιστώσεις ότι οι γυναίκες δε λαμβάνουν τον απαιτούμενο σεβασμό και ότι η διαιτησία κυριαρχείται από άνδρες καθώς και το ότι ο μισθός είναι πολύ χαμηλός, έδειξαν να δρουν ανασταλτικά στις σκέψεις των αθλητριών για μελλοντική εμπλοκή τους με τη διαιτησία. Τέλος, οι παράγοντες έλλειψη ενδιαφέροντος, χρόνου και η ύπαρξη πολλών ταξιδιών φάνηκαν να τις αποτρέπουν από μελλοντική εμπλοκή με την αθλητική διοίκηση. Παρόμοια εικόνα της γυναίκας στο προπονητικό αλλά και διοικητικό αθλητικό στερέωμα εμφανίζουν και επίσημα ποσοστά από έρευνες στην Αμερική (Acosta, 1998; 2004) όπου η γυναίκα μολονότι απαρτίζει το 50% των αθλητικών προγραμμάτων, εντούτοις το 95% των προπονητών αποτελείται από άνδρες. Ακόλουθη είναι η εικόνα εμπλοκής της γυναίκας στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα, όπου σε 16 από 45 αθλητικές ομοσπονδίες δεν συμμετέχει καμία γυναίκα, σε 29 ομοσπονδίες το ποσοστό είναι κάτω από 10% και μόνο σε πέντε ομοσπονδίες το ποσοστό φτάνει το 20% (Ιωαννίδου, Αλβανόπουλος και Αλεξανδρής, 2005).

Συνοψίζοντας, μέσα από τη διερεύνηση των σχέσεων ανάμεσα σε αθλήτρια και προπονητή/τρια παρατηρήθηκαν οι συμπεριφορές που υιοθετούνται στα πλαίσια του αθλητισμού καθώς και βιώματα των αθλητριών. Αναφορικά με την συχνότητα εμπειριών ανεπιθύμητων συμπεριφορών το ποσοστό που παρουσιάζουν οι αθλήτριες πρέπει να αποτελέσει σημείο ανησυχίας και περαιτέρω διερεύνησης στα πλαίσια του αθλητισμού. Τέλος, παράγοντες που εμφανίστηκαν να αποτρέπουν τη μελλοντική εμπλοκή της γυναίκας με τον αθλητισμό, εμπεριέχοντας διαπιστώσεις ότι δε λαμβάνουν αρκετό σεβασμό και ότι υπάρχει ανδρική κυριαρχία στο χώρο, πυροδοτούν την ανάγκη για μια νέα προσέγγιση και ενσωμάτωσης της γυναίκας στο χώρο του αθλητισμού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας, οι προπονητές στα μάτια των αθλητριών δείχνουν πειστικοί για υψηλή απόδοση, σκληροί/απότομοι στη χρησιμοποίηση γλώσσας αλλά ταυτόχρονα καλοί στην επικοινωνία με τις αθλήτριες. Αντίστοιχα οι προπονήτριες 'τσιρίζουν' αρκετά, επιτρέπον την επιρροή των αθλητριών στη λήψη αποφάσεων και διαθέτουν καλές επικοινωνιακές δεξιότητες. Παρόλο που το ποσοστό της προτίμησης φύλου προπονητή τείνει υπέρ των προπονητών, οι αθλήτριες αναφέρουν να νιώθουν περισσότερη άνεση με τις προπονήτριες και ότι απολαμβάνουν τη συνεργασία με γυναίκες τόσο σε προπονητικό επίπεδο όσο και σε προσωπικό. Καθότι η σχέση ανάμεσα σε προπονητή/τρια και αθλητή/τρια είναι δέουσας σημασίας για την αθλητική πορεία και τον καθορισμό κοινών στόχων, η προτίμηση αυτή πιθανά να απορρέει από τη διαφορετικότητα ανάμεσα στα δυο φύλα, τόσο σε επίπεδο προπονητή αλλά και σε επίπεδο αθλητή.

Επίσης το αγωνιστικό επίπεδο αλλά και το είδος αθλήματος (ατομικό-ομαδικό) έδειξε να διαφοροποιεί το βαθμό αντίληψης των συμπεριφορών που υιοθετούνται από τους προπονητές/τριες. Μια πιθανή ερμηνεία, ως προς το αγωνιστικό επίπεδο είναι ο διαφορετικός δεσμός που αναπτύσσεται στον πρωταθλητισμό, όπου υπάρχει διαφορετική αντιμετώπιση των αθλητριών, άμεσα εξαρτώμενη από τους υψηλούς στόχους που έχουν θέσει από κοινού και τη δέσμευση να τους φέρουν στο ζενίθ του αθλητικού στερεώματος.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι οι εμπειρίες ανεπιθύμητων συμπεριφορών που αναφέρουν οι αθλήτριες και μάλιστα δείχνουν να διαφοροποιούνται ως προς το αγωνιστικό επίπεδο και το είδος αθλήματος (ατομικά/ομαδικά, υψηλής/χαμηλής σωματικής επαφής). Ο αθλητισμός φαντάζει ένας χώρος υψηλών απαιτήσεων δη στο επίπεδο του πρωταθλητισμού και οι σχέσεις που διαμορφώνονται είναι ύψιστης σημασίας για την περαιτέρω ανάπτυξη των αθλητριών στη ζωή τους αλλά και στη διατήρηση υψηλών αγωνιστικών στόχων. Συμπεριφορές όπως χρησιμοποίηση άσχημης γλώσσας αλλά και διάφορες μορφές παρενόχλησης μειώνουν τα κίνητρα διατήρησης συμμετοχής των αθλητριών ή μελλοντικής εμπλοκής τους σε χώρους όπως η προπονητική, η διαίτησία ή η αθλητική διοίκηση. Η εκδήλωση σεξιστικών σχολίων και παρενοχλητικών συμπεριφορών εκδηλώνονται τόσο συχνά, που τόσο οι προπονητές όσο και οι αθλητές ή

αθλήτριες καταλήγουν να τα θεωρούν από δεδομένα έως και φυσιολογικά, σαν να είναι δηλαδή μέρος της καθημερινότητας του αθλητισμού.

Σύμφωνα με τις ερευνήτριες Brackenridge (1997) και Cense (1997), καθώς οι αθλήτριες κοινωνικοποιούνται μέσα από τη κουλτούρα του αθλητισμού υψηλού επιπέδου, αποδέχονται και ανέχονται περισσότερη σεξουαλική παρενόχληση, γιατί είναι μέρος της ανδρικής κουλτούρας του αθλητισμού και κάτι 'με το οποίο ο καθένας πρέπει να ζήσει'. Ενδεχομένως, όπως συνοψίζουν οι ερευνήτριες Χρόνη, Κουρτεσοπούλου και Κούλη (2006) τα όρια αυτά των κατάλληλων-καθωσπρέπει συμπεριφορών να μετατοπίζονται κατά την εξέλιξη και κοινωνικοποίηση των αθλητριών στην καθημερινότητα του υψηλού αγωνιστικού αθλητισμού. Όποια όμως και αν είναι η μετατόπιση αυτών των ορίων, όπου υπάρχει δράση υπάρχει και αντίδραση, έτσι στις μελέτες που έχουν ολοκληρωθεί αναφέρονται αρνητικά επακόλουθα για τα θιγόμενα άτομα, τα οποία είναι πολυδιάστατα και αφορούν τον εργασιακό τομέα, τον σωματικό αλλά και το ψυχολογικό-κοινωνικό τομέα λειτουργίας των θυμάτων.

Τα βιώματα αυτά συνοδεύονται με διατύπωση ανασταλτικών παραγόντων μελλοντικής ενασχόλησης, όπως έλλειψη ενδιαφέροντος και έλλειψη σεβασμού για τη γυναίκα στο χώρο του αθλητισμού. Στην έρευνα αυτή ωστόσο δεν εξετάστηκαν ο βαθμός επιρροής τέτοιου είδους βιωμάτων ή συμπεριφορών ατόμων εντός/εκτός αθλητικού χώρου στην συνέχιση της αθλητικής καριέρας της αθλήτριας και οι αρνητικές συνέπειες αυτών στη ζωή τους. Διερευνήθηκαν μόνο οι λόγοι που αντιλαμβάνονται οι αθλήτριες ως ανασταλτικούς για μελλοντική τους εμπλοκή. Σε μελλοντική έρευνα θα ήταν σκόπιμο να εξεταστούν τόσο οι επιπτώσεις των ανεπιθύμητων βιωμάτων στην προσωπική ζωή όσο και στις μελλοντικές βλέψεις της αθλήτριας στο χώρο του αθλητισμού.

Ωστόσο η συγκέντρωση των πληροφοριών σχετικά με τις σχέσεις που διαμορφώνονται στα πλαίσια του αθλητισμού και πως αυτές εκλαμβάνονται από τις αθλήτριες, αποτελούν το θεωρητικό υπόβαθρο, πολύτιμο εργαλείο στα χέρια των φορέων εκείνων που είναι αρμόδιοι για τον σχεδιασμό και την προώθηση του γυναικείου αθλητισμού στην Ελλάδα. Η προτίμηση της συνεργασίας με προπονήτριες ίσως θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη στα πλαίσια ενός προγράμματος που θα ενίσχυε τα ποσοστά ενασχόλησης της τόσο ως προς τη συμμετοχή όσο και προς την ηγεσία. Εξίσου, θα ήταν επιθυμητό να δίνονται ίσες ευκαιρίες ενασχόλησης και δραστηριοποίησης με τον αθλητισμό και δη σε ανώτερες ιεραρχικές θέσεις και στα δυο φύλα ώστε να αποφεύγεται η ενίσχυση κοινωνικών στερεότυπων που τοποθετούν τη γυναίκα στην αδύναμη πλευρά και της αποτρέπουν με αυτό τον τρόπο την οποιαδήποτε εξέλιξή της.

Τέλος, λόγω του ότι ο αθλητισμός έχει συνδεθεί με σημαντικά ευεργετικά οφέλη τόσο σωματικά όσο και ψυχολογικά, εξασφαλίζοντας ένα καλύτερο και ποιοτικό ζώης, η οποιαδήποτε εμφάνιση παρενοχλήσεων δείχνει να αμαυρώνει την εικόνα αυτή. Πολλοί γονείς εμπιστεύονται την αξία του αθλητισμού και προτρέπουν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με αυτόν αλλά και πολλοί αθλητές και αθλήτριες επενδύουν όνειρα και σχεδόν ολόκληρη τη ζωή τους στο βωμό της επιτυχίας ενός ρεκόρ ή ενός μεταλλείου. Η προάσπιση του αθλητικού χώρου από κάθε είδους ανεπιθύμητη συμπεριφορά είναι δέουσα σημασίας και οφείλει να κινήσει το ενδιαφέρον όλων Αθλητικών Οργανισμών αλλά και των Ακαδημαϊκών Τμημάτων Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού που είναι οι άμεσα εμπλεκόμενοι με την υποστήριξη και ενίσχυση του χώρου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Acosta, V.R. & Carpenter, L.J. (1998). *Women in intercollegiate sport: A longitudinal study: Twenty-One Year Update 1977–1998*. Unpublished manuscript, Brooklyn College.
- Acosta, R.V. & Carpenter, L. J. (2004). *Women in intercollegiate sport: A longitudinal study: Twenty-five year update 1977-2004*. Unpublished manuscript, Brooklyn College.
- Adams–Blair, H.R. (2002). The importance of physical education and sport in the lives of young females. *International Sports Journal*, 5, 45-50.
- Αρτινοπούλου, Β. & Παπαθεοδώρου, Θ. (2006). *Η σεξουαλική παρενόχληση στην εργασία*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Balague, G. (1999). Understanding identity, value, and meaning when working with elite athletes. *The Sport Psychologist*, 13, 89-98.
- Barber, H. (1998). Examining gender differences in sources and levels of perceived competence in interscholastic coaches. *The Sport Psychologist*, 12, 237-252.
- Barnett, N.P., Smoll, F.L. & Smith, R.E. (1992). Effect of enhancing coach-athlete relationships on youth sport attrition. *The sport Psychologist*, 6, 111-127.
- Bergmann–Drewe, S. (2000). Coaches, ethics and autonomy. *Sport Education and Society*, 2, 147-162.
- Bergmann–Drewe, S. (2003). *Why sport? An introduction to the philosophy of sport*. Toronto: Thompson Educational Publishing.
- Brackenridge, C.H. (1997). He owned me basically...: Women's experiences of sexual abuse in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 32, 115-130.
- Brackenridge, C.H. (2000). Exposing the Olympic family: A review of progress towards understanding risk factors for sexual victimization in sport. *Proceedings of the International Research Conference in Victimization of Children and Youth*. NH, USA: University of New Hampshire.
- Brackenridge, C.H. (2003). Dangerous sports? Risk, responsibility, and sex offending in sport. *Journal of Sexual Aggression*, 9, 3-12.
- Cense, M. (1997). *Red card or carte blanche. Risk factors for sexual harassment and sexual abuse in sport. Summary, conclusions and recommendations*. Arnhem, NL: The Netherlands Olympic Committee, Netherlands Sport Federation/ Trans Act.
- Chick, G. & Dong, E. (2003). Possibility of refining the hierarchical model of leisure constraints through cross– cultural research. *Proceedings of the 2003 Northeastern Recreation Research Symposium*. U.S.A.

- Chroni, S. & Fasting, K. (2005). The experiences of sexual harassment among Greek female athletes: Preliminary results from an international project. *Proceedings of the 15th Congress of the International Association of Physical Education and Sport for Girls & Women*. University of Alberta, Edmonton, Alberta, Canada.
- Cote, J. & Sedgwick, W.A. (2003). Effective behaviors of expert rowing coaches: A qualitative investigation of Canadian athletes and coaches. *International Sports Journal*, 7, 62-77.
- Danylchuk, K. E., Pastore, D. & Inglis, S. E. (1996). Critical factors in the attainment of intercollegiate coaching and management positions. *Physical Educator*, 53, 137-146.
- Decker, D. & Lasley, A. (1995). Participation in youth sports, and the moral point of view. *Physical Educator*, 52, 14-22.
- Everhart, C.B. & Chelladurai, P. (1998). Gender differences in preferences for coaching as an occupation: The role of self-efficacy, valence, and perceived barriers. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 69, 188-200.
- Fasting, K., Brackenridge, C.H. & Sundgot-Borgen, J. (2000). *The Norwegian women project: Females, elite sports, and sexual harassment*. Oslo: The Norwegian Olympic Committee and Confederation of Sport.
- Fasting, K. & Pfister, G. (2000). Female and male coaches in the eyes of female elite soccer players. *European Physical Education Review*, 6, 91-110.
- Fasting, K., Brackenridge, C.H. & Sundgot-Borgen, J. (2003). Experiences of sexual harassment and abuse among Norwegian elite athletes and nonathletes. *Research Quarterly*, 74, 84-97.
- Fasting, K., Brackenridge, C.H. & Sundgot-Borgen, J. (2004). Prevalence of sexual harassment among Norwegian female elite athletes in relation to sport type. *International Review for the Sociology of Sport*, 39, 373-386.
- Fasting, K., Brackenridge, C.H. & Walseth, K. (2002). Consequences of sexual harassment in sport for female athletes. *The Journal of Sexual Aggression*, 8, 37-48.
- Fasting, K., Chroni, S. & Knorre, N. (2006). Coach-athlete-relationships among Norwegian, Czech and Greek female sport students. *Proceedings of the 2006 World Conference on Women and Sport*. Kumamoto, Japan.
- Fejgin, N. & Hanegby, R. (2001). Gender and cultural bias in perceptions of sexual harassment in sport. *International Review for the Sociology of Sport*, 36, 459-478.
- Gervis, M. & Dunn, N. (2004). The emotional abuse of elite child athletes by their coaches. *Child Abuse Review*, 13, 215-223.

- Glover, S.H., Bumpus, M.A., Sharp, G.F. & Munchus, G.A. (2002). Gender differences in ethical decision making. *Women in Management Review*, 17, 217-227.
- Gould, D., Guinan, D., Greenleaf, C., Medbery, R. & Peterson, K. (1999). Factors affecting Olympic performance: Perceptions of athletes and coaches from more and less successful teams. *The Sport Psychologist*, 13, 371–394.
- Haselwood, D.M., Joyner, A.B., Burke, K.L., Geyerman, C.B., Czech, D.R., Munkasy, B.A. & Zwald, A.D. (2005). Female athletes' perceptions of head coaches' communication competence. *Journal of Sport Behavior*, 28, 216-230.
- Henderson, K.A. (1991). The contribution of feminism to an understanding of leisure constraints. *Journal of Leisure Research*, 23, 363–377.
- Hollembeak, J. & Amorose, A.J. (2005). Perceived coaching behaviors and college athletes' intrinsic motivation: A test of self-determination theory. *Journal of Applied Sport Psychology*, 17, 20-36.
- Horn, T.S. (2002). Coaching effectiveness in the sport domain. In T.S. Horn (Ed.), *Advances in sport psychology*. (pp. 309–354). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Hovden, J. (1999). Is it worth the price? Women's involvement in leadership and coaching in sport organizations in Norway. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 8, 23-46.
- Inglis, S. E., Danylchuk, K. E. & Pastore, D. (2000). Multiple realities of women's work experiences in coaching and athletic management. *Women in Sport and Physical Activity Journal*, 9, 2, 1-26.
- Johnson, C.Y., Bowker, J.M. & Cordell, K. (2001). Outdoor recreation constrains: An examination of race, gender, and rural dwelling. *Southern Rural Sociology*, 17,111–133.
- Johson, J.S. (2003). *Differences in male and female athletes and their perceptions of an ideal coach with respect to locus of control, competitiveness, goal-orientation and win-orientation*. Unpublished Master Thesis, University of Wisconsin.
- Jones, R.L., Glintmeyer, N. & McKenzie, A. (2005). Slim bodies, eating disorders and the coach-athlete relationship. A tale of identity creation and disruption. *International Review for the Sociology of Sport*, 40, 377-391.
- Jowett, S. (2005). On repairing and enhancing the coach–athlete relationship. In: S. Jowett and M. Jones (Eds), *The Psychology of coaching* (pp.14-26). Sport and exercise psychology division. Leicester: The British Psychological Society.
- Jowett, S. & Cockerill, L. (2003). Olympic medallists' perspective of the athlete–coach relationship. *Psychology of Sports and Exercise*, 4, 313-331.

- Jowett, S. & Meek, G. (2002). *Closeness, coorientation and complementarity in the family coach athlete relationship: A case study* Manuscript under review.
- Ιωαννίδου, Ε., Αλβανόπουλος, Ι. & Αλεξανδρή, Κ. (2005). Γυναίκα και διοίκηση του αθλητισμού. Η σύγχρονη πραγματικότητα και ο ρόλος του μάνατζμεντ στην ενδυνάμωση της συμμετοχής των γυναικών στα κέντρα λήψης αποφάσεων των αθλητικών οργανισμών. *Γυναίκα και Άθληση*, 1, 73-82.
- Kelinske, B., Mayer, B.W. & Chen, K.L. (2001). Perceived benefits from participation in sports: A gender study. *Women in Management Review*, 16, 75-84.
- Kenow, L. & Williams, J.M. (1999). Coach-athlete compatibility and athlete's perception of coaching behaviors. *Journal of Sport Behavior*, 22, 251-259.
- Kirby, S. & Greaves, L. (1996). Foul play: Sexual abuse and harassment in sport. *Proceedings of the Pre-Olympic Scientific Congress*. Dallas, USA.
- Knoppers, A. (1992). Explaining male dominance and sex segregation in coaching: Three approaches. *Quest*, 44, 210-227.
- Knoppers, A., Meyer, B. B., Ewing, M. & Forrest, L. (1991). Opportunity and work behavior in college coaching. *Journal of Sport and Social Issues*, 15, 1, 1-20.
- Koivula, N. (1995). Ratings of gender appropriateness of sports participation: Effects of gender-based schematic processing. *Sex Roles*, 33, 543-557.
- Krauckhek, V. & Ranson, G. (1999). Playing by the rules of the game: Women's experiences and perceptions of sexual harassment in sport. *The Canadian Review of Sociology and Anthropology*, 36, 585-600.
- Krenichyn, K. (2004) Women and physical activity in an urban park: Enrichment and support through an ethic of care. *Journal of Environmental Psychology*, 24, 117-130.
- Κωνσταντινίδου, Ε., Χαραχούσου, Υ. & Κατσικαδέλλη, Α. (2002). Ο αθλητικός ρόλος της γυναίκας. Στερεότυπα-σύγκρουση ρόλων. *Γυναίκα & Άθληση*, 1, 27-28.
- Leahy, T., Pretty, G. & Tenenbaum, G. (2002). Prevalence of sexual abuse in organized competitive sport in Australia. *Journal of Sexual Aggression*, 8, 16-36.
- Leary, M. R. & Baumeister, R. F. (2000). The nature and function of self-esteem: Sociometer theory. *Advances in Experimental Social Psychology*, 32, 1-62.
- Light, R. (2002). The social nature of games: Australian pre-service primary teachers' first experiences of teaching games for understanding. *European Physical Education Review*, 8, 286-304.

- Lovett, D. J., Lowry, C. & Lopiano, D. A. (1991). Perceived problems and sources of dissatisfaction for coaches of women sports. *Applied Research in Coaching and Athletics Annual*, 6, 207-241.
- Marback, T.L., Short, S.E., Short, M.W. & Sullivan, P.J. (2005). Coaching confidence: An exploratory investigation of sources and gender differences. *Journal of Sport Behavior*, 28, 18-34.
- McGregor, D. (1998). Harassment and abuse in sport and recreation. *CAHPERD*, 64, 4-13.
- Mondello, M.J. & Janelle, C.M. (2001). A comparison of leadership styles of head coaches and assistant coaches at a successful Division I athletic program. *International Sports Journal*, 5, 40-49.
- Myers, N.D., Vargas-Tonsing, T.M. & Feltz, D.L. (2005). Coaching efficacy in intercollegiate coaches: Sources, coaching behavior, and team variables. *Psychology of Sport & Exercise*, 6, 129-143.
- Nielsen, J.T. (2001). The forbidden zone: Intimacy, sexual relations and misconduct in the relationship between coaches and athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 36, 165-182.
- Official Journal of the European Communities (2002). *Definition of sexual harassment*. (L/269, 14-20). Brussels 05-10.
- Παπαδοπούλου, Σ. (2003). Η θέση και οι προοπτικές της γυναίκας προπονήτριας στον αθλητισμό. *Γυναίκα & Άθληση*, 2, 144-152.
- Philippe, R.A. & Seiler, R. (2006). Closeness, co-orientation and complementarity in coach-athlete relationship: What male swimmers say about their male coaches. *Psychology of Sport and Exercise*, 7, 159-171.
- Poczwadowski, A., Barott, J.E. & Jowett, S. (2006). Diversifying approaches to research on athlete-coach relationships. *Psychology of Sport and Exercise*, 7, 125-142.
- Robertson, B.J. (2002). Sources of leisure education: School and custody settings. In Jackson (Ed.) *Abstracts from the 10th Canadian Congress on Leisure Research*. Edmonton, Alberta.
- Ryan, J. (1996). *Little girls in pretty boxes: The making and breaking of elite gymnasts and figure skaters*. London: Women's Press.
- Sagas, M., Cunningham, G. B. & Ashley, F. B. (2000). Examining the women's coaching deficit through the perspective of assistant coaches. *International Journal of Sport Management*, 1, 267-282.
- Scott, D. & Kim, C. (1998). *Outdoor recreation participation and barriers to involvement*. Technical report submitted to Texas Parks and Wildlife Department.

- Scraton, S., Caudwell, J. & Holland, S. (2005). Bend it like Patel. Centring race, ethnicity and gender in feminist analysis of women's football in England. *International Review for the Sociology of Sport*, 40, 71–88.
- Seiler, R., Kevesligeti, C. & Valley, E. (1999). Coaches and female athletes. The basis of interaction. *Motricidade humana. Portuguese Journal of Human Performance Studies*, 12, 67–76.
- Silent Edge (1999). Advocacy for figure skaters: Sexual harassment survey results. www.wilent-edge.org/sesurv.html
- Smith, D. & Steward, S. (2003). Sexual Aggression and sports participation. *Journal of Sport Behavior*, 26, 384-395.
- Stoesser, E. (1993). *Sport for all: Opening doors to everyone*. Guidebook. Canada. www.lin.ca/lin/resource/html/sport.htm
- Tomlinson, A. & Yorganci, I. (1997). Male coach/female athlete relationship: Gender and power relations in competitive sport. *Journal of Sport and Social Issues*, 21, 134-155.
- Τσιότσου, Ρ. (2002). Δεξιότητες και ικανότητες: Απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάδειξη των γυναικών σε ηγετικές θέσεις. *Γυναίκα & Άθληση*, 1, 50-58.
- Vallee, C.N. & Bloom, G.A.(2005). Building a successful university program: Key and common elements of expert coaches. *Journal of Applied Sport Psychology*, 17, 179-196.
- Volkwein, K., Schnell, F., Sherwood, D. & Livenzey, A. (1997). Sexual harassment in sport: Perceptions and experiences of American female student- athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 23, 283–295.
- Welsh, S. (1999). Gender and sexual harassment. *Annual Review of Sociology*, 25, 169-190.
- White, A. & Rich, E. (2005). Work faster, better and harder, but don't lose your femininity: Coping with gender dynamics in Olympic leadership. *Proceedings of the IAPESGW Congress*. Alberta, Canada.
- Χαραχούσου, Υ. (2003). Γυναίκες σε ηγετικούς ρόλους του αθλητισμού: Τρόποι αποτελεσματικής συμβολής. *Γυναίκα & Άθληση*, 2, 21-28.
- Χρόνη, Σ., Κουρτεσοπούλου, Α. & Κούλη, Ο. (2006). Επακόλουθα εμπειριών σεξουαλικής παρενόχλησης σε αθλήτριες & πρόληψη στον Ελληνικό αθλητισμό. *Ηλεκτρονικό Περιοδικό-Φυσική Δραστηριότητα και Ποιότητα Ζωής* (υπό δημοσίευση).